

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น
3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับอาชีวศึกษา

- 1.1 ความหมายของอาชีวศึกษา
- 1.2 รูปแบบและประเภทของอาชีวศึกษา
- 1.3 ปัจจัยและองค์ประกอบของการประกอบอาชีวศึกษา
 - 1.3.1 ปัจจัยและองค์ประกอบในการเข้าสู่อาชีวศึกษา
 - 1.3.2 ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในงานอาชีวศึกษา
 - 1.3.3 ปัญหาและอุปสรรคของการประกอบอาชีวศึกษา
- 1.4 การส่งเสริมการประกอบอาชีวศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีวศึกษา

- 2.1 การจัดการศึกษากับการประกอบอาชีวศึกษา
- 2.2 รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีวศึกษา
- 2.3 การส่งเสริมการประกอบอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
 - 2.3.1 แนวคิดในการจัดการศึกษา
 - 2.3.2 หลักสูตรและการเรียนการสอน
 - 2.3.3 บทบาทของรัฐบาลในการจัดการศึกษา
 - 2.3.4 บทบาทของภาคเอกชนในการจัดการศึกษา
 - 2.3.5 แนวทางการส่งเสริมอาชีวศึกษาในโรงเรียน

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในประเทศ

3.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพอิสระ

1.1 ความหมายของอาชีพอิสระ

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ในโลกทั้งที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาต่างก็กำลังเผชิญกับปัญหาการว่างงานด้วยกันทั้งสิ้น โดยอาจมีรูปแบบ ลักษณะ ขนาด และแนวโน้มของความรุนแรงแตกต่างกันออกไป รัฐบาลของแต่ละประเทศต่างพยายามที่จะกำหนดแนวทาง ทิศทาง และกลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การสร้างงาน พัฒนาคุณภาพแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศ เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพ การบริหารแรงงาน โดยหวังว่าจะสามารถบรรเทาหรือชลอบปัญหาการว่างงานได้

ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่ง เช่น เดียวกันที่กำลังเผชิญกับปัญหาการว่างงาน ซึ่งเป็นปัญหาที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารประเทศและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เพราะถ้าปล่อยปละละเลยให้ เป็นไปตามสภาพของปัญหาแล้ว อาจจะกลายเป็นจุดวิกฤตของประเทศ รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายทั้งระยะเร่งด่วน ระยะปานกลาง และระยะยาว เพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน พยายามส่งเสริมการมีงานทำทั้งในประเทศ และส่งแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศรวมทั้งได้ให้ความสำคัญ เรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการมีงานทำในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) มากกว่าแผนพัฒนาฉบับอื่น ๆ ที่ผ่านมา การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระหรือการจ้างงานตนเอง เป็นนโยบายหนึ่งที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานและสร้างงาน เพื่อให้ประชาชนมีงานทำมีรายได้ และอาจช่วยแก้ปัญหาความยากจนด้วย (เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม 2529 : 52-53) บุคคลหลายฝ่ายมีความเชื่อว่า การประกอบอาชีพอิสระจะเป็นการสร้างแนวคิดใหม่ในการประกอบอาชีพ ให้เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่กำลังตกงานว่า การทำงานนั้นมีไขมีแค้นเพียงการแข่งขันกัน เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีจำนวนจำกัด เท่านั้น แต่ยังมีวิธีการหนึ่งที่น่าคำนึงถึงอย่างยิ่งก็คือ การสร้างงานให้แก่ตนเองและสังคมที่เรียกว่า "อาชีพอิสระ" นั้นเอง ดังจะเห็นได้จากความเห็นของ กุนนาร์ มีร์คอล (Gunnar Myrdal, 1968 : 1215) ที่กล่าวไว้ในหนังสือ

Asian Drama ว่า "การประกอบอาชีพอิสระ เป็นการปลุกฝังความเป็นประชาธิปไตยในแง่ของการปกครองตนเอง และเป็นแนวทางแก้ปัญหาลูกศรคในการพัฒนาประเทศทางภาคพื้นเอเชีย โดยเฉพาะ" และ คานธี (อ้างถึงใน Gunnar Myrdal, 1968: 1211) ก็มีความเชื่อว่า "การประกอบอาชีพอิสระจะเป็นวิธีหลีกเลี่ยงผลร้ายจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานมนุษย์ได้มากที่สุด

เนื่องจากมีบุคคลหลายฝ่ายให้ความสนใจ และให้แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพอิสระไว้หลายแง่มุม เพื่อให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น ควรจะได้พิจารณาถึงความหมายของคำว่า "อาชีพอิสระ" เสียก่อน เนื่องจากในแง่คำรับคำตราหรือการศึกษารวิจัย ยังไม่มีการให้คำจำกัดความของคำว่า อาชีพอิสระไว้ชัดเจน จะมีอยู่บ้างก็เป็นการศึกษาในความหมายที่กว้างกว่าเรียกว่า "การประกอบการ" หรือการจ้างงานที่ไม่เป็นระบบ หรือที่เรียกว่า Informal Sector สนับสนุนโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศซึ่งกระทำเฉพาะใน เขตเมือง และได้ภาพเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น

เจมียว สุวรรณภักดี ในการสัมมนาเรื่อง แนวทางและนโยบายเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน (2530 : 2) ได้นิยามความหมายของคำว่า "อาชีพอิสระ" ว่า

หากมองในความหมายที่นิยามในกฎหมายบางฉบับแล้วอาชีพอิสระจะหมายถึง อาชีพทางประกอบโรคศิลป์ กฎหมาย วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี ประณีตศิลป์ 6 กลุ่ม เท่านั้น จึงมีคำอีกคำหนึ่ง คือคำว่า "อาชีพส่วนตัว" ซึ่งหมายถึง ผู้ที่เป็นนายจ้างตัวเองโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นธุรกิจขนาดไหนและผู้ประกอบอาชีพส่วนตัwnั้นอาจพัฒนาไปเป็นผู้ประกอบการ หรือผู้เป็นเจ้าของกิจการหรือหุ้นส่วนวิสาหกิจขนาดใหญก็ได้ ส่วนใหญ่แล้วการใช้คำว่า "อาชีพอิสระ" จึงมักจะครอบคลุมไปถึงอาชีพส่วนตัวซึ่งเป็นการจ้างงานตนเองด้วย

ยุทิน ประจวบเหมาะ (2531 : 36) กล่าวว่า "อาชีพอิสระ" หมายถึง อาชีพส่วนตัวทั้งในภาคเศรษฐกิจที่เป็นระบบ (Formal Sector) เช่น การประกอบอาชีพแพทย์ พยาบาล ทนายความ สถาปัตยกรรม และช่างประเภทต่าง ๆ และภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นระบบ (Informal Sector) เช่น หามเห็ แพงลอย ขายอาหาร บริการด้านต่าง ๆ และเกษตรกรของครัวเรือนเจ้าของกิจการ เป็นผู้ประกอบเองทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นรูปของกำไรไม่ใช่เงินเดือน

ส่วน ทิพรธน์ อินทรศัพท์ ในการสัมมนาระดับชาติเรื่อง การส่งเสริมการทำงานนอกระบบในเมือง (2530 : 161) ได้กล่าวถึง "อาชีพอิสระ" ไว้ว่าหมายถึง "การประกอบ

อาชีพส่วนตัว การทำงานในธุรกิจขนาดย่อมทุกรูปแบบ คลุมถึงการผลิตสินค้า การจำหน่ายสินค้าและบริการ”

กรมวิชาการ (2530 : 38) ก็ได้ให้นิยามคำว่า “อาชีพอิสระ” ไว้ว่า อาชีพอิสระ หมายถึง

อาชีพที่มีกระบวนการจัดการที่อาศัยทักษะและเทคนิคการจัดการตามหลักวิชา สามารถดำเนินการต่อเนื่องไปได้ในระยะยาว เป็นอาชีพสุจริตไม่ขัดต่อกฎหมาย วัฒนธรรม และประเพณีของสังคม และจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. เป็นธุรกิจขนาดย่อมที่มีรายได้ที่สามารถคาดการณ์ระยะเวลาคุ้มทุนและกำไรได้
2. เป็นธุรกิจที่ส่งผลผลิตออกสู่ตลาดในท้องถิ่น
3. มีผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและคงที่

วันเนาว์ บุลสุข (2528 : 58) กล่าวไว้ว่า ความหมายของ “อาชีพอิสระ” ยังไม่เป็นที่ตกลงกันแน่ชัด แต่จะพอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการง่ายที่จะประกอบกิจการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม เป็นสำคัญ วงเงินลงทุนใช้ไม่มาก
2. เป็นกิจการที่มีขนาดเล็กระดับครอบครัว มีการจ้างงานตนเองและครอบครัวเป็นสำคัญ จะมีการจ้างลูกจ้างอยู่บ้างก็เป็นจำนวนไม่มาก
3. เป็นการดำเนินการต่อเนื่องกันมาแบบ “สืบทอดมรดก” เป็นสำคัญ
4. ในการผลิตใช้แรงงานคน เป็นสำคัญ และอาจดัดแปลงเทคนิคบางอย่างมาใช้บ้าง
5. ความชำนาญได้รับจากการมีประสบการณ์จากการปฏิบัติ ถ้าจะมีการฝึกอบรมก็มาจากนอกระบบโรงเรียน เป็นสำคัญ
6. ตลาดสินค้าหรือบริการที่ผลิตได้เป็นตลาดภายในประเทศ และภายในท้องถิ่น ไม่มีการควบคุมแต่ปล่อยให้แข่งขันโดยเสรี

จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า “อาชีพอิสระ” มีความหมายกว้าง แต่โดยทั่วไปแล้ว มักจะใช้ในความหมายของอาชีพที่มีความเป็นอิสระในตัวเอง ซึ่งถือว่าเป็นความหมายตรงกันข้ามกับอาชีพที่ไม่อิสระหรืออาชีพตามระบบรับจ้าง (ศิริชัย ชินะสังกูร และ ธีระ เกษแก้ว 2523 : 60) และนักพัฒนาเศรษฐกิจมักให้ความสนใจกับการประกอบอาชีพอิสระในสาขาเศรษฐกิจที่ไม่เป็นระบบมากกว่าในสาขาเศรษฐกิจที่เป็นระบบ โดยให้เหตุผลว่าการประกอบอาชีพในสาขานี้ไม่จำเป็นต้องใช้เงินทุนและความรู้ทางวิชาการมากนัก (ประดิษฐ์ ชาสมบัติ

และ ผาสุก พงษ์โพธิ์จิตร 2530 : 82-83) อย่างไรก็ตามนักวิชาการส่วนใหญ่ล้วนมีความเห็นค่อนข้างตรงกัน เกี่ยวกับธรรมชาติและบทบาทของอาชีพอิสระว่า อาชีพอิสระ คือ อาชีพที่สามารถดำเนินการเองได้โดยลงทุนน้อย แต่ใช้หัวคิดและกำลังกายค่อนข้างมาก จนกระทั่งถึงธุรกิจต่าง ๆ ที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และข้อสำคัญ จะเป็นการสร้างแนวความคิดใหม่แก่ผู้ที่กำลังหางานทำว่า การพึ่งตนเองนั้น เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง เป็นอันดับแรก และถ้าหากบุคคลเหล่านี้พึ่งตนเองได้โดยการประกอบอาชีพตามที่ตนถนัดไม่หวังพึ่งการสมัครงานอย่างเดียว จะเป็นการสร้างความหวังใหม่แก่ผู้ที่กำลังหางานทำ และเป็นการช่วยลดปัญหาการว่างงานด้วย

1.2 รูปแบบและประเภทของอาชีพอิสระ

การจัดประเภทของอาชีพอิสระ ยังไม่มีการจัดอย่างเป็นทางการที่ชัดเจน ส่วนใหญ่แล้ว ผู้รู้ทั้งหลายมักจะจัดประเภทของอาชีพอิสระตามจุดมุ่งหมายของตนเอง เช่น

รองอธิบดีกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ นายพิพรรธน์ อินทรศัพท์ (2530 : 163-168) ได้แบ่งประเภทของอาชีพอิสระไว้ 5 ประเภท กล่าวคือ

1. กิจการจำหน่ายประเภทสินค้าอุปโภคบริโภค อันได้แก่ ร้านค้าย่อย ซึ่งจำหน่ายของใช้ประจำร้านทุกชนิด ร้านจำหน่ายอุปกรณ์เครื่องไฟฟ้า ประปา วัสดุก่อสร้าง รวมถึงตลาดสด ตลาดนัดที่เป็นแหล่งเลือกซื้อสินค้าของลูกค้านอกด้วย
2. กิจการจำหน่ายประเภทอาหาร อันได้แก่ ร้านอาหาร แผงลอย และรถเข็นอาหาร เป็นต้น
3. กิจการผลิตสินค้า ได้แก่ การผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภค ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปต่าง ๆ โรงงานจำพวกหัตถกรรม ศิลปกรรม เป็นต้น
4. กิจการด้านบริการ ได้แก่ งานบริการแก่ชุมชน เช่น บริการรับถมที่ดิน บริการรักษาความปลอดภัย บริการกำจัดปลวก บริการขนส่ง บริการซักผ้า เสื้อผ้า บริการเสริมสวย บริการท่องเที่ยว บริการโรงแรม เป็นต้น
5. กิจการประกอบตามสายวิชาชีพ ได้แก่ ousse มรดก บริษัทรับเหมาก่อสร้าง สำนักงานบัญชี สำนักงานทนายความ สำนักงานที่ปรึกษาด้านธุรกิจ สำนักงานประกอบอาชีพทางวิศวกรรมและการออกแบบ เป็นต้น

ส่วนประดิษฐ์ ชาสมบัติ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2530 : 82) กล่าวว่า โดยทั่วไปการประกอบอาชีพอิสระมีความหมายกว้าง ซึ่งครอบคลุมถึงการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สาขาเศรษฐกิจที่เป็นระบบ (Formal Sector) เช่น การประกอบอาชีพแพทย์ พยาบาล หนายความ สถาปัตยกรรม และช่างประเภทต่างๆ กับอาชีพ สาขาเศรษฐกิจที่ไม่เป็นระบบ (Informal Sector) เช่น ทายเว่ แผงลอย ขายอาหาร บริการด้านต่างๆ เป็นต้น

จากรายงานการวิจัย "การสำรวจอาชีพที่เป็นไปได้" ของโครงการศูนย์ศึกษาทดลอง การประกอบอาชีพอิสระของบัณฑิต ทบวงมหาวิทยาลัย (2531 : 644 : 648) ได้เสนอแนวทางการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของอาชีพอิสระไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. การจัดหมวดหมู่โดยคำนึงถึงสาขาวิชาที่เอื้อต่ออาชีพ การจัดหมวดหมู่แบบนี้มีความยืดหยุ่นได้ รายการอาชีพจำนวนหนึ่ง อาจถูกจัดเข้าเป็นจำนวนหมวดที่แตกต่างกันได้ และอาชีพหนึ่ง ๆ อาจถูกจัดเข้าในหมวดมากกว่าหนึ่งหมวดก็ได้

หมวดที่ 1 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาเกษตรกรรมเกี่ยวกับพืช เช่น การปลูกผัก การปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ การทำฟาร์มเลี้ยงกล้วยไม้ ฯลฯ

หมวดที่ 2 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาเกษตรกรรมเกี่ยวกับสัตว์ เช่น การเลี้ยงปลาสวยงาม การทำประมง การทำฟาร์มไก่ ฯลฯ

หมวดที่ 3 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาเกษตรกรรมแบบผสมผสาน คือ การทำเกษตรแบบผสมผสานทั้งพืชและสัตว์ หรือการทำเกษตรผสมผสาน เฉพาะกลุ่มเกษตรกรรมพืช หรือกลุ่มเกษตรกรรมผสมผสาน เฉพาะ สัตว์ก็ได้

หมวดที่ 4 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาศิลปะและหัตถกรรม เช่น การประดิษฐ์ของที่ระลึก การทำเฟอร์นิเจอร์ การจัดตกแต่งดอกไม้สด ฯลฯ

หมวดที่ 5 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาคหกรรมศาสตร์ เช่น การทำขนมจีน การทำอาหารกระป๋อง ฯลฯ

หมวดที่ 6 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาอุตสาหกรรม เช่น การผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีต การทำโรงงานครัว ฯลฯ

หมวดที่ 7 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาการจำหน่ายสินค้า เช่น การขายเสื้อผ้า การขายส่งอาหารทะเล ฯลฯ

หมวดที่ 8 อาชีพที่อาศัยหลักวิชาการบริการ เช่น การบริการขนส่งสินค้า การทำกิจการท่องเที่ยว การเปิดซ่อมเครื่องยนต์ ฯลฯ

2. การจัดหมวดหมู่โดยคำนึงถึงลักษณะการผลิตและการจำหน่าย

การจัดหมวดหมู่ตามรูปแบบนี้ คำนึงถึงลักษณะนิสัยและความถนัดโดยทั่วไปในการผลิตและจำหน่ายของผู้ประกอบอาชีพ

หมวดที่ 1 การผลิตและขายสินค้า คือ การใช้วัตถุดิบ/ที่ดิน สถานที่ แรงงาน และเทคโนโลยีการผลิต เพื่อผลิตสินค้าขึ้นแล้วขายส่งหรือปลีก เช่น

- การผลิตและขายสินค้าเกษตรกรรมและประมง เช่น การเพาะเห็ด เลี้ยงกุ้ง รวมถึงการแปรรูปสินค้าเกษตร
- การผลิตและขายสินค้าหัตถกรรม ศิลปกรรม เช่น ทำของชำร่วย ทำแม่เพลง
- การผลิตและขายสินค้าอุตสาหกรรมขนาดย่อม เช่น ทำเสื้อผ้า ส่งต่างประเทศ ทำชิ้นส่วนรถยนต์
- การผลิตและขายสินค้าคหกรรม เช่น การทำอาหารสด หรืออาหารสำเร็จรูป
- การผลิตและขายสินค้าอื่น ๆ เช่น การทำตุ๊กแกคากแห้ง

หมวดที่ 2 การผลิตและขายบริการ คือ การใช้สถานที่และแรงงาน และเทคนิคบริการเพื่อสร้างหรือผลิตบริการ แล้วขายบริการนั้นให้แก่ลูกค้า เช่น

- การผลิตและขายบริการซ่อมแซมของใช้ในบ้าน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า โต๊ะ เก้าอี้
- การผลิตและขายบริการตกแต่งบ้าน จัดสวน เช่น การรับจัดทำสวนหย่อม การดูแลต้นไม้
- การผลิตและขายบริการซักรีดเสื้อผ้า ทำบ้าน พรหม

- การผลิตและขายบริการเลี้ยงเด็ก หรือสอนหนังสือพิเศษให้เด็ก
- การผลิตและขายบริการด้านสุขภาพ เช่น การเสริมสวย การบริหารร่างกาย
- การผลิตและขายบริการด้านการขายของทางไปรษณีย์ เช่น ขายหนังสือ ขายเครื่องมือบริหารร่างกาย
- การผลิตและขายบริการด้านการขนส่งสินค้า เช่น การเป็นตัวแทนส่งผลผลิตทางเกษตรส่งโรงงาน
- การผลิตและขายบริการอื่น ๆ เช่น การรับจัดพิมพ์นามบัตร

3. การจัดหมวดหมู่โดยคำนึงถึงสภาพท้องถิ่น

การจัดหมวดอาชีพตามรูปแบบนี้ คำนึงถึงหลักการที่ว่า อาชีพแต่ละอย่างเหมาะที่จะดำเนินการในท้องถิ่นไม่เหมือนกัน บุคคลที่เลือกจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องถิ่นประเภทใดแล้ว ควรจะเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น

หมวดที่ 1 อาชีพที่เหมาะสมสำหรับชุมชนเมืองใหญ่ เช่น การทำอุตสาหกรรมส่งออก การค้าส่งสินค้าต่าง ๆ การเปิดร้านขายอาหารขนาดใหญ่ การจำหน่ายสินค้าแบบห้างสรรพสินค้า ฯลฯ

หมวดที่ 2 อาชีพที่เหมาะสมสำหรับชุมชนเมืองเล็กและชนบทสมัยใหม่ เช่น การผลิตสินค้าพื้นเมือง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำการเกษตรพืชและสัตว์ ฯลฯ

หมวดที่ 3 อาชีพที่อาจดำเนินการได้ในทุกท้องถิ่น เช่น การขายปลีก การเช่าของ การผลิตแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือนเพื่อส่งแก่ผู้จำหน่ายรายใหญ่ เช่น ทำขนมส่งขาย เย็บเสื้อผ้าส่งขาย ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าการจัดประเภทอาชีพอิสระ อาจกระทำได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับทัศนคติและจุดประสงค์ของผู้จัด ว่าต้องการนำเสนอหมวดหมู่ของอาชีพโดยคำนึงถึงกรอบความคิดใด ซึ่งการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของอาชีพอิสระ ยังอาจจัดตามระดับทักษะอาชีพและการศึกษาดังที่ 5 ัญญา จัดตามนันท ได้จัดแบ่งไว้ในบทความเรื่อง แนวโน้มของการประกอบอาชีพอิสระในประเทศไทย (2528 : 32) ดังนี้

1. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะระดับปริญญา หรืออนุปริญญา เช่น แพทย์ วิศวกร หนายความ ผู้ตรวจบัญชี และครูอาจารย์ เป็นต้น

2. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะระดับที่ต่ำกว่าอนุปริญญา เป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถทางวิชาชีพ แต่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าอนุปริญญาหรือเทคนิค ทักษะในระดับนี้จะได้ จากการศึกษาในหรือนอกระบบก็ได้ เป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอบรมอย่างจริงจัง และเป็น อาชีพอิสระที่มีการประกอบกันอย่างแพร่หลาย คือ ช่างต่าง ๆ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างโลหะ ช่างวิทยุโทรทัศน์ ช่างคิดเสื้อ ช่างเสริมสวย ช่างภาพ ช่างเย็บหนัง เป็นต้น

3. กลุ่มอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะ (มัธยมศึกษาหรือประถมศึกษา) เป็นอาชีพที่ คนส่วนใหญ่ประกอบและโดยทั่ว ๆ ไปแล้วเป็นอาชีพที่ไม่ประสบกับปัญหาเรื่องทุนค่าเงินในการใน ลักษณะที่ต้องพึ่งสถาบันการเงินใหญ่ ๆ เช่น ธนาคาร และแม่อาชีพนั่น ๆ อาจใช้ทักษะอยู่บ้าง แต่ก็เป็นทักษะที่ไม่ต้องใช้เวลาในการฝึกอบรมอย่างจริงจัง เช่น ผู้ประกอบการค้าเครื่องชำ ค้าข้าวแกง ค้าผลไม้ ทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ขับแท็กซี่ ตลอดจนผู้ที่รับสินค้ามาเคียงขายเอง เป็นต้น

1.3 ปัจจัยและองค์ประกอบของการประกอบอาชีพอิสระ

1.3.1 ปัจจัยและองค์ประกอบในการเข้าสู่อาชีพอิสระ

มีบุคคลจำนวนมากที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตจากการประกอบอาชีพอิสระ และยังมีฐานะดีว่าการประกอบอาชีพอื่น ๆ เสียอีก แต่การดำเนินไปสู่อาชีพอิสระ เปรียบ เสมือนการ เปิดประตูไปสู่โลกอันกว้างใหญ่ไพศาลที่บุคคลจะต้องกำหนดด้วยตนเอง และการที่จะ ก้าวเข้าสู่อาชีพอิสระได้นั้นจะต้องอาศัยปัจจัยหรือข้อปฏิบัติหลาย ๆ อย่าง

บรรจง ชูสกุลชาติ โอบทความ เรื่องการศึกษากับการมีงานทำ

(2529 : 7) ได้ให้ความคิดเห็นว่ามีปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพอิสระของบุคคลนั้นควร ประกอบด้วย

1. มีความรู้ความสามารถและทักษะวิชาชีพนั้น ๆ อย่างจริงจัง
2. มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพอิสระ
3. รู้เทคนิคการจัดการ มีความสามารถและประสบการณ์ในทางธุรกิจ
4. มีทุน ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในการประกอบอาชีพอิสระ

ส่วนจริยา ทศพระกุล ๗ อยุธยา กล่าวไว้ในบทความ เรื่องแนวทางส่งเสริม การประกอบอาชีพอิสระ (2530 : 48) ว่า การก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพอิสระก็เหมือนกับการจัดตั้งกิจการทางค้าธุรกิจทั้งหลาย กล่าวคือ จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบสำคัญของ การดำเนินงานประกอบอาชีพอิสระต่อไปนี้ คือ

1. ตลาด เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาเป็นอันดับแรก เพราะหากผลิตสินค้า มาแล้วไม่มีตลาด กิจการจะอยู่ต่อไปไม่ได้แน่ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาตลาด โดยการวิเคราะห์ สินค้าที่จะผลิต ว่ามีความเพียงพอกับความต้องการแล้วหรือยัง ถ้าจะประกอบกิจการนั้น ๆ แล้ว จะมีลูกค้าที่ไหนดบ้าง ลักษณะอย่างไรบ้าง เป็นต้น

2. วัตถุดิบ เป็นสิ่งจำเป็นมาก หากมีไม่พอจะทำให้การผลิตหยุดชะงัก เกิดความเสียหายได้ และเช่นเดียวกันถ้ามีวัตถุดิบค้างสต็อกมากเกินไปก็มีผลกระทบทำให้เกิด การขาดทุนเช่นเดียวกัน

3. กำลังคน จะต้องรู้ว่าในระยะเวลาหนึ่ง ๆ จะต้องมีคนงานเท่าไร จะใช้คนกี่คน และจะใช้คนงานในด้านไหนอย่างไรจึงจะเหมาะสม

4. แหล่งที่ตั้ง ต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้าน เช่น แหล่งวัตถุดิบ แรงงาน การขนส่ง ตลาด เป็นต้น

5. เงินทุน เงินทุนในการจัดตั้งและหมุนเวียนต้องมีอย่างเหมาะสม

6. การจัดการ เป็นเรื่องสำคัญมาก รวมทั้งการเข้าใจและรู้ซึ่งถึงข้อ ปฏิบัติเกี่ยวกับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และเรื่องภาษี

1.3.2 ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในงานอาชีพอิสระ

ผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพอิสระนั้น ต้องมีปัจจัยหรือองค์ประกอบ หลายด้าน คลีเมนต์ สโตน (อ้างจาก ชม ภูมิภาค 2528 : 145) ได้เสนอหลักการที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระไว้ดังต่อไปนี้

1. มีทัศนคติในทางบวก
2. มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน
3. ทำงานมากขึ้น
4. มีความคิดที่ถูกต้องชัดเจน
5. มีวินัยในตนเอง

6. มีจิตที่เป็นนาย คือจิตควบคุมกาย
7. มีความ เชื่อที่ประยุคใช้ได้
8. มีบุคลิกภาพที่น่าพึงใจ
9. มีความศรัทธา เริ่ม
10. มีความกระตือรือร้น
11. มีความตั้งใจที่ควบคุมได้
12. ทำงาน เป็นคณะ
13. ใช้ข้อผิดพลาด เป็นบทเรียน
14. มีทัศนคติ เริ่มสร้างสรรค์
15. จัดแบ่ง เวลาและเงิน
16. มีสุขภาพกายและจิตใจดี
17. ใช้หลักสากล

อย่างไรก็ตามผู้ที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพอิสระได้นั้น จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ประกอบการอาชีพอิสระด้วย ดังเช่น เฉลียว สุวรรณภักดี ในการสัมมนา เรื่อง แนวทางและนโยบายเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน (2530 : 16) ได้สรุปคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่จะประสบความสำเร็จไว้ดังนี้

1. ต้อง เป็นคนที่สามารถทนทำงานหนักได้ เกินกว่าบุคคลปกติ
2. เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
3. มีความ เชื่อมั่นในตนเอง และมีความมุ่งมั่นที่จะทำอะไรให้ได้
4. ในการประกอบกิจการใด ๆ มักจะตั้ง เป้าหมายสูง (แต่สามารถปฏิบัติได้) ไว้เสมอ
5. ไม่เบื่อง่าย ไม่ยอมทิ้งอะไรกลางคัน เมื่อพบอุปสรรค
6. เห็นคุณค่าของเงิน
7. มีพลัง ในการแก้ปัญหาอย่างไม่เสื่อมถอย
8. ไม่ใช่คน เสียแบบหลับตา เสีย และเป็นนัก เก่งอนาคตที่มีความสามารถ
9. รู้จัก ใช้ความคิดแต่หันหลัง เป็นบทเรียน
10. รู้จัก ใช้คำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นให้เป็นประโยชน์

11. มีความคิดริเริ่ม และกล้ารับผิดชอบต่อการริเริ่มต่าง ๆ เหล่านั้น
12. รู้จักใช้ทรัพยากรที่จำกัด (รวมทั้งเวลา) ได้อย่างเป็นประโยชน์
13. ในการทำงานชอบตั้งเกณฑ์สูงเข้าไว้ (แต่ต้องทำได้เสมอ)

1.3.3 ปัญหาและอุปสรรคของการประกอบอาชีพอิสระ

สัญญา จัดคานนท์ ในบทความเรื่อง แนวโน้มของการประกอบอาชีพอิสระ ในประเทศไทย (2528: 73-74) พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่ผู้ประกอบอาชีพอิสระโดยทั่วไป ประสบตรงกัน เป็นปัญหาทั่วไปที่เกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจโดยรวม เช่น ขยายของไม่ตีเพราะ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น นอกนั้นเป็นปัญหาของการขาดเงินทุนหมุนเวียน หรือหมุนเงิน ไม่ทัน ซึ่งก็นับว่าเป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำโดยทั่วไป และปัญหาเรื่องทำเลที่ตั้ง ในการประกอบอาชีพ ส่วนปัญหาอื่น ๆ ก็ได้แก่ การที่ลูกค้าจู้จี้บ้าง ความเบื่อหน่ายเพราะไม่ประสบผลสำเร็จบ้าง หาลูกค้ายาก มีคู่แข่งมาก และหาของขายไม่ทัน ตามลำดับ

จะเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคของการประกอบอาชีพอิสระนั้น มีอยู่หลายประการ และเจดิว สุวรรณภักดี ได้กล่าวไว้ในการสัมมนาเรื่อง แนวทางและนโยบายเพื่อ บรรเทาปัญหาการว่างงาน (2530 : 6) ว่า อุปสรรคในการประกอบอาชีพอิสระนั้น สามารถสรุปได้ 4 ประการใหญ่ คือ

1. อุปสรรคอันได้แก่เจ้าตัวเอง อันได้แก่ ขาดความรู้ที่จะประกอบอาชีพ เรียกว่า ท้ามาหากินไม่เป็น ขาดความกระตือรือร้นที่จะประกอบอาชีพอิสระ มีทัศนคติที่ผิดพลาด และขาดคุณสมบัติที่จะ เป็นผู้ประกอบการที่ดี
2. อุปสรรคเกิดจากการขาดความจำเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เริ่มจากเงินทุน ตลาด ฯลฯ
3. อุปสรรคอันเกิดจากกฎระเบียบในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นกฎระเบียบของสังคมและบ้านเมือง
4. อุปสรรคอันเกิดจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระนั่นเอง ขาดระบบการทำงานที่ถูกต้อง เช่น ขาดการประสานงานกันระหว่างหน่วย หรือขาดเป้าหมายที่ต่อเนื่อง และเป้าหมายไม่มีผลทางปฏิบัติอันแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ได้สรุปว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระก็คือ เงินทุน ทักษะในการประกอบอาชีพ กฎระเบียบ องค์กรที่เกี่ยวข้อง และตัวผู้ประกอบการเอง

1.4 การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

เนื่องจากการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระกำลัง เป็นประเด็นหรือเรื่องที่หลากหลาย ประเทศกำลังให้ความสนใจอย่างมาก เพื่อบรรเทาและแก้ปัญหาการว่างงานของประเทศ ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางและโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาจึง เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและส่งเสริม เป็นอย่างมาก

สเติร์น (Stearns 1985: 85-116) ได้รายงานว่าโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระในหลาย ๆ ประเทศที่กำลังพัฒนา สามารถสร้างงานได้เป็นปริมาณมากและรวดเร็ว โดยใช้เงินลงทุนน้อย นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังสามารถมีรายได้จากกำไรและทำให้สภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น ซึ่งในขณะเดียวกันก็เป็นการลดปริมาณการว่างงาน และได้เสนอว่าโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ควรมีวัตถุประสงค์ทั่ว ๆ ไปอยู่ 4 ประการคือ (1) เพิ่มรายได้และมาตรฐานการครองชีพของผู้ประกอบการ (2) ลดปริมาณการว่างงานและเป็นการสร้างงาน (3) กลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนที่ยากจน (4) ต้องเป็นโครงการที่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง

ผลการสำรวจวิจัยของ วูล์มัท(Wohlmuth อ้างถึงใน สัตยญา จัดคานนท์ 2528 : 74) เกี่ยวกับการแก้ปัญหาการว่างงานในประเทศที่กำลังพัฒนาโดยวิธีสร้างงาน สรุปว่าโอกาสที่จะประกอบอาชีพอิสระนั้น มีอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นงานด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ค้าขาย และงานประเภทบริการต่าง ๆ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าผู้คิดจะประกอบอาชีพอิสระเหล่านี้ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนี้เพียงพอหรือไม่ ในกรณีของประเทศอินเดีย กระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้ริเริ่มโครงการช่วยเหลือผู้ที่อยากจะทำอาชีพอิสระ โดยให้ข้อมูลรายละเอียดลักษณะอาชีพนานาชนิด ตั้งแต่ธุรกิจขนาดเล็กไปจนถึงหยาบเร่ง แห้งลอย และเดินขาย รวมทั้งสิ้นกว่า 6,200 รายการ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพดังกล่าวนี้มีปัญหาอุปสรรคที่ผู้ค้าอาจจะต้องประสบ ตลอดจนแนะแนวทางช่วยเหลือด้านทุนรอนอีกด้วย ซึ่งนับ เป็นโครงการส่งเสริมการสร้างงานที่แพร่กระจายออกไปให้กว้างขวางที่สุด

ชิเจียน (Shijian 1986: 273-274) ได้เขียนรายงานการสร้างงานในชนบทของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะการสร้างงานด้วยการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระที่เรียกว่า Township Enterprise ซึ่งเป็นการสร้างงานอาชีพโดยรัฐให้ความช่วยเหลือบางส่วน แต่ในการดำเนินการส่วนใหญ่และเรื่องเงินทุน เป็นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการเอง นโยบายของจีนในเรื่อง Township Enterprise นับได้ว่าประสบความสำเร็จสูงมาก โดยขั้นตอนในการพัฒนา Township Enterprise ประกอบด้วย การสร้างแนวทางและวิธีการพัฒนาในแต่ละท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ก่อตั้งธุรกิจในทุกระดับของท้องถิ่น ให้การสนับสนุนด้านเทคนิคและผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนเงินทุนบางส่วนสำหรับธุรกิจแบบนี้ก็ได้แก่ ธุรกิจซ่อมและผลิตเครื่องยนต์เล็ก อะไหล่และชิ้นส่วนต่าง ๆ ธุรกิจอาหาร ธุรกิจวัสดุก่อสร้าง การท่องเที่ยว การทอผ้า งานฝีมือ เครื่องปั้นดินเผา และการบริการต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็ก ใช้เทคโนโลยีสมัยเก่า และใช้แรงงานเป็นหลัก

เมย์ฟิลด์ (Mayfield 1985 : 80-111) ได้เขียนบรรยายการพัฒนาชนบทของค็อกเคอร์ วาย ซี เจมส์ เยน (Dr. Y.C. James Yen) ผู้ซึ่งมีประวัติและผลงานดีเด่นในการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะการสร้างโรงเรียนประชาชน (The People's School System) ขึ้นมาในประเทศฟิลิปปินส์ จนเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติว่าเป็นวิธีการที่ดีมากวิธีหนึ่งในการพัฒนาชนบท หลักการของการพัฒนาชนบทโดยสร้างโรงเรียนประชาชนก็มีอยู่ว่า กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นคนยากจนในชนบท ต้องมีการพัฒนามนุษย์ทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม เป็นการเปิดโอกาสหรือสร้างโอกาสในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าแก่คนยากจน กระจุกกลุ่มเป้าหมายให้พยายามพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด เทคโนโลยีที่ใช้ต้องเหมาะสมกับสภาพของคนยากจนและท้องถิ่น วิธีการต้องเป็นแบบผสมผสาน นอกจากนี้ยังต้องสอดคล้องกับนโยบายของชาติ สามารถพัฒนาและขยายได้อย่างกว้างขวาง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา มีหลายโครงการให้ผลค่อนข้างสูง ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในประเทศไทย โดยดัดแปลงวิธีการหรือหลักการมาใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของเรา

สำหรับประเทศไทยการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เป็นประเด็นที่เราเพิ่งจะให้ความสนใจเมื่อสองสามมีที่ผ่านมานี้เอง และอาจกล่าวได้ว่าเราเพิ่งเริ่มต้นศึกษาค้นคว้าในขณะนี้

เพื่อบรรเทาและแก้ปัญหาการว่างงานของประเทศ ผลของการศึกษาวิจัยเรื่อง การประกอบอาชีพอิสระในกรุงเทพมหานคร โดย ประดิษฐ์ ช่างสมบัติ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2530 : 100) ได้ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในหลายกิจการที่มีรายได้ดี มีศักยภาพ เป็นนโยบายที่เหมาะสมกับสถานการณ์และควรดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะ

- (1) การประกอบอาชีพอิสระในกิจการหลาย ๆ ประเภทสามารถทำให้ผู้ประกอบการมีรายได้ และกำไร
- (2) การประกอบกิจการส่วนตัวก่อให้เกิดการสะสมทุนในกิจการขนาดเล็กบางประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการอุตสาหกรรมและบริการซึ่งยังเป็นที่ต้องการของตลาดในแต่ละท้องถิ่น
- (3) การประกอบอาชีพอิสระ เป็นแหล่งพัฒนาฝีมือ และเพิ่มทุนประสบการณ์ของแรงงาน และ
- (4) เป็นแหล่งการจ้างงานและรายได้ของแรงงานในครอบครัว ส่วนกิจการบางประเภท เช่น การประกอบอาชีพการค้า หามรุ่ง และแผงลอย แม้จะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้อยู่ในระดับต่ำ แต่ก็เป็นการประกอบสัมมาชีพ และแหล่งทำมาหากินของคนกลุ่มน้อย โอกาสที่ยังไม่มีโอกาสอื่นที่ดีกว่า ซึ่งควรจะให้การสนับสนุนต่อไป ดังนั้นการสนับสนุนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ควรจะต้องมีลักษณะครบวงจร กล่าวคือ มิใช่มีการสนับสนุนเฉพาะสินเชื่อเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องให้การสนับสนุนในการเพิ่มพูนความรู้ วิชาชีพ และทักษะในการประกอบอาชีพ การจัดการ การหาตลาดเข้าไปด้วย นอกจากนี้อาชีพที่ส่งเสริมควรมีศักยภาพในการให้ผลตอบแทนและมีความ เป็นไปได้สูงและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

ในการสัมมนาเรื่อง แนวทางและนโยบายเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงาน เฉลียว สุวรรณภักดี (2530 : 7-8) กล่าวถึงหลักการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระว่า การประกอบอาชีพอิสระนั้นสามารถกระตุ้นให้เติบโตได้โดยรวดเร็วจากเงื่อนไขต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นกลุ่มของกิจกรรมดังนี้

1. พัฒนาตัวบุคคลเพื่อให้เป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระได้ อันได้แก่
 - ก. การเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อให้เห็นคุณค่าของการประกอบอาชีพอิสระ
 - ข. การฝึกฝนอาชีพให้สามารถประกอบอาชีพได้จริง ๆ
 - ค. การพัฒนาความรู้และประสบการณ์ซึ่งมีความจำเป็นในการประกอบอาชีพนั้น ๆ
 - ง. การพัฒนาความรู้ในด้านการจัดการ ความระมัดระวังความจำเป็นของอาชีพ

ที่ต้องประกอบ

2. พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของผู้ที่ต้องการจะประกอบอาชีพอิสระ เช่น การให้คำแนะนำในการเริ่มประกอบอาชีพอิสระ การลงทุนในปัจจัยการผลิต

3. การสนับสนุนด้านการหาทุน ได้แก่ การจัดการการเงินแก่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ รายใหม่ ๆ การสร้างตลาดเงินลงทุนประเภทร่วมลงทุน (Venture Capital) แก่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายใหม่

4. เจือจางส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระอื่น ๆ เช่น ระบบรวมกลุ่มตัวแทนค้า (Franchise) และการสนับสนุนในด้านการตลาด

การสร้างเงื่อนไขทั้ง 4 ด้านข้างต้น จะช่วยทำให้เกิดการเร่งรัดในการส่งเสริมผู้ประกอบการอาชีพอิสระ เรียกว่าเป็นการส่งเสริมที่ครบวงจรอย่างแท้จริง

สำหรับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระนี้ สัญญา จัคนานนท์ ในบทความเรื่อง แนวโน้มของการประกอบอาชีพอิสระในประเทศไทย (2528 : 74) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางที่ควรจะทำอย่างรีบด่วน ในการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพอิสระกันอย่างแพร่หลายสำหรับประเทศไทย ว่าควรกระทำทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังนี้

1. ปลุกฝังทัศนคติที่ดีต่ออาชีพอิสระในโรงเรียน และสถานศึกษาทุกแห่ง รวมทั้งประชาชนทั่วไป
2. ขยายการจัดการศึกษาแบบหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น โดยเฉพาะการจัดแบบกลุ่มสนใจ
3. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับอาชีพอิสระให้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง
4. ปลุกฝังคุณสมบัติความเป็นผู้ประกอบการให้เกิดขึ้นกับประชาชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องแรงจูงใจไม่ล้มฤทธิ์ ความมานะพยายาม ความมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ความกล้าเสี่ยงในการลงทุนและความรักในอิสระ เสรีภาพ คุณสมบัติดังกล่าวมีนับ เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการเป็นผู้ประกอบการ
5. รัฐให้การสนับสนุนทางด้านทุนทรัพย์ ซึ่งจะเป็นการให้กู้ยืมได้สะดวก หรือช่วยออกเงินสมทบทุนให้ผู้ประกอบอาชีพอิสระ
6. ให้ข่าวสารแก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับสภาวะการจ้างงานภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่าโอกาสที่จะได้งานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือบริษัทห้างร้านต่าง ๆ มีอยู่ไม่น้อยเพียงใด อันจะเป็นการขจัดความหลงผิด และยึดติดอยู่กับค่านิยมเก่า ๆ เกี่ยวกับการเลือกอาชีพที่มีรายได้ประจำ เป็นรายเดือน

7. ปรับปรุงความ เชื่อทางศาสนาให้ถูกต้อง เหมาะสมกับการพัฒนา เศรษฐกิจ

โดยส่วนรวม

8. ควรจะต้องมีหน่วยงานกลางระดับกรมที่รับผิดชอบดูแล ส่งเสริมการประกอบ อาชีพอิสระโดยเฉพาะ

โดยสรุปการประกอบอาชีพอิสระนั้น จะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาในด้าน การว่างงาน เพราะเป็นการสร้างงานวิธีหนึ่งซึ่งกระทำได้ไม่ยากไม่ต้องรอโครงการซับซ้อน แต่อย่างไรก็ตามการกระตุ้นให้มีผู้ประกอบการอาชีพอิสระมากขึ้นนั้น จะปล่อยให้ไปคาบธรรมชาติดี ไม่ได้ รัฐจำเป็นต้องเป็นผู้ นำ สร้างเงื่อนไขที่จะก่อให้เกิดบรรยากาศในการประกอบอาชีพอิสระ ได้สะดวกขึ้น และจะต้องหาช่องทางให้รัฐวิสาหกิจภาคเอกชนขนาดใหญ่เข้ามาร่วมส่งเสริมด้วย การส่งเสริมจึงจะสำเร็จตาม เป้าหมาย

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

2.1 การจัดการศึกษากับการประกอบอาชีพอิสระ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่หนึ่งว่าปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบกับสภาพปัญหาที่ ส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจและสังคมของชาติ นั่นคือปัญหาการว่างงานของพลเมือง ซึ่งกรมแรงงาน ประมาณการว่ามีผู้ว่างงานไม่ต่ำกว่าปีละ 1 ล้านคน หรือร้อยละ 4.5 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ซึ่งภาวะการว่างงานนี้ไม่ได้เกิด เฉพาะในกลุ่มประชากรที่ถือการศึกษาเท่านั้น แต่ยังเกิดในกลุ่ม ผู้ที่มีการศึกษาด้วย และถ้าจำแนกจำนวนคนว่างงานตามระดับการศึกษาแล้วสามารถจำแนกได้ดังนี้ (วานิช พูลวังกาญจน์ 2530 : 9)

1. ต่ำกว่าประถมศึกษา	ว่างงาน	154,000 คน
2. ระดับประถมศึกษา	ว่างงาน	1,042,900 คน
3. ระดับมัธยมศึกษา	ว่างงาน	311,800 คน
4. ระดับอุดมศึกษา	ว่างงาน	165,000 คน
5. อื่น ๆ	ว่างงาน	74,000 คน

จากการสำรวจของกรมแรงงาน พบว่า ระดับมหาวิทยาลัยสาขาที่ว่างงานมากที่สุดคือ สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ระดับอาชีวศึกษา (ปวช.) สาขาที่ว่างงาน มากที่สุดคือ เกษตรกรรม ช่างเขียนแบบ เครื่องกล และช่างกลโรงงาน ระดับอาชีวศึกษา (ปวส.)

สาขาที่ว่างงานสูงสุดได้แก่ คหกรรม และ เกษตรกรรม จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปริมาณ การว่างงานของผู้มีการศึกษาสูงมากในปัจจุบันและมีแนวโน้มสูงมากขึ้นในอนาคต ซึ่งการว่างงาน ของผู้มีการศึกษาทั้งระดับกลางและระดับสูง จัดได้ว่าเป็นปัญหารุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจและสังคมของชาติอย่างยิ่ง โดยอนุภาพ ธีรลาภ และ สุจิตต์ มีมงคลกุลดิลก (2528 : 58) กล่าวว่า ภาวะการว่างงานของผู้มีการศึกษาย่อมก่อให้เกิด

1. ความเสียหายต่อประเทศชาติ ทั้งทาง เศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม
2. ความสูญเสียเปล่าในการใช้ทรัพยากร เพื่อการลงทุนด้านการพัฒนาการศึกษา
3. ความขัดแย้งในสังคม อันสืบเนื่องมาจากความคาดหวังในการหางานทำ ที่ไม่ได้รับการตอบสนอง

วชิรญา บัวศรี ในบทความเรื่อง อันเนื่องมาจากการศึกษาต่อ (2525 : 12) กล่าวถึง สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษาว่า เนื่องจากการขยายตัว ทางเศรษฐกิจช้ากว่าการขยายตัวทางการศึกษา และการขยายตัวทางด้านปริมาณของนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มปริมาณของประชากร และความต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับสูง เพราะคนไทยส่วนใหญ่มักมีค่านิยมว่าโอกาสที่จะก้าวหน้าในชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาต่อจน ถึงระดับสูง และเห็นว่าการประกอบอาชีพรับราชการ เป็นอาชีพที่มีเกียรติ ดังนั้นคนส่วนมากจึง พยายามที่จะ เรียนให้สูงที่สุด เพื่อจะได้ออกมาประกอบอาชีพรับราชการ ทำให้ผู้มีการศึกษามักดูถูก งานอาชีพประเภทใช้แรงงาน ประกอบกับระบบการศึกษาของไทยมีลักษณะมุ่งขยายปริมาณ อย่างรวดเร็ว โดยที่คุณภาพยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นการผลิต เพื่อสนองความต้องการของทางราชการและเอกชน ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาวะสังคมในปัจจุบัน เพราะโอกาสในอาชีพรับจ้างทั้งทางราชการและ เอกชนมีจำกัด

เมื่อพิจารณาจากปรัชญาการศึกษา ระบบการจัดการศึกษานับ เป็นกระบวนการที่มี วัตถุประสงค์หลักที่จะให้ความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้ได้รับการศึกษา ได้รู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม และนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในการ แก้ปัญหา เสริมสร้างชีวิตและ สังคมให้ดีขึ้น การจัดการศึกษาจึงต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาคือ การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีงานทำหลังจากสำเร็จการศึกษาไปแล้ว และดำรงชีพอย่าง เป็นสุขในสังคม (สนอง จันทร์นิต, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และ พิษเดช เจริญอักษร

2526 : 42) แต่ภาพของการจัดการศึกษาที่ผ่านมาในอดีต มีเป้าหมายประสงค์เพียงสอนผู้เรียนให้เป็นคนขององค์กร (Organization man) หรือเป็นลูกจ้างขององค์กรโดยมุ่งสู่งานราชการ และรับจ้าง เอกชนดังที่ไค้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ทัศนคติของสังคมมุ่งเข้ารับการศึกษาคือเพื่อความเป็นชนชั้นทางเศรษฐกิจ (เจดีย์ สุวรรณภักดี 2530 : 6) สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นทัศนคติที่ไม่เหมาะสม และส่งเสริมให้ปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษาทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมาจึงไม่สอดคล้องกับการมีงานทำ แต่เป็นเพียงการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการที่จะศึกษาของประชาชนที่เพิ่มปริมาณขึ้น เท่านั้น โดยขาดความสนใจต่อการมีงานทำของผู้ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว

ในบางประเทศหรือหลายประเทศซึ่งเผชิญกับสภาพเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจ อัตราการว่างงานสูง และระบบการศึกษาขาดการต่อเนื่องกับสภาพชีวิตจริงนั้น ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการปฏิรูประบบการศึกษาให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างการจัดการศึกษากับการมีงานทำหรือสร้างงานโดยตรง โดยเน้นการส่งเสริมการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดการสร้างงานด้วยตนเอง หรือที่เรียกว่า "การประกอบอาชีพอิสระ" ซึ่งได้กลายเป็นหนทางเลือกใหม่ที่ได้รับความสนใจนำมาใช้แก้ปัญหการว่างงานของผู้มีการศึกษา โดยชาติต่าง ๆ เช่น กลุ่มประเทศอเมริกา ได้รับแนวความนี้ไปใช้เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ.2513 เป็นต้นมา และประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี (ศิริชัย ชินะดังกูร และ หิระ เกษแก้ว 2523 : 60-63)

แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพอิสระจึงเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย (ไพฑูริย์ ธรรมแสง 2529 : 19) ซึ่งบุคคลในวงการศึกษามุ่งหมายให้ความสนใจและสนับสนุนให้มีการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่จะก่อให้เกิดการสร้างงานโดยการประกอบอาชีพอิสระ

ลีปปนนท์ เกตุทัต (อ้างถึงใน นรินทร์ แจ่มจำรัส 2528 : 44) กล่าวว่า ระบบการศึกษาไม่ควรมัววัดดูประสงค์ที่จะสร้างคนให้ไปมีงานทำอย่างเดียว แต่ต้องสร้างคนให้มีความรู้ ทักษะปรับตัว และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ รวมถึงการมีความคิดริเริ่มให้ไปประกอบอาชีพอิสระ

สัญญา จัคนานนท์ (2521 : 2 อ้างถึงใน Lewis 1963 : 23) ก็กล่าวไว้เช่นกันว่า การจัดการศึกษาหากมุ่งไปทำงานรับจ้าง เช่น การเข้ารับราชการหรือเป็นพนักงาน

ในธุรกิจฝ่าย เอกชน เหมือนอย่างที่ผ่านมาแล้ว จะไม่สามารถแก้ปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษาได้ เพราะนอกจากตลาดแรงงานประเภทลูกจ้างจะมีขีดจำกัดในการรับแรงงานค่าจ้างจนไม่มีความคล่องตัวแล้ว ยังเป็นการละเลยต่อการเตรียมคนเพื่อออกไปสร้างงานโดยตรง แนวทางที่ถูกต้องจึงควรมุ่งให้คนที่ออกจากระบบการศึกษาได้ประกอบอาชีพอิสระ

ชม ภูมิภาค (2526 : 16) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบัน ควร เป็นไปในระบบการศึกษาเพื่องานอาชีพ อันหมายถึงการศึกษาที่บุคคลเมื่อได้รับการศึกษาแล้วมีความสามารถ มีความตั้งใจที่จะทำงานอาชีพได้ ไม่ว่าจะ เป็นอาชีพรับจ้าง หรืองานอาชีพอิสระ ทำได้ทั้งสองอย่างตามโอกาสอำนวย

ยิ่งกว่านั้นแม้แต่รัฐบาลเองก็ยังให้ความสนใจต่อการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเป็นพิเศษ เนื่องจากมีความตระหนักถึงความสำคัญของการประกอบอาชีพอิสระหรือการจ้างงานตนเองว่า นอกจากจะเป็นกลุ่ตหนึ่งที่จะบรรเทาปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษาให้ลดน้อยลงแล้ว ยังจะก่อให้เกิดการสร้างงานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากการทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกำหนดเป้าหมายของนโยบายข้อที่ 6 ว่าด้วยการศึกษา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจไว้ดังนี้คือ

... เพื่อให้เด็ก เยาวชน นักศึกษา เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ มีกำลังน้ำใจพร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพการงานตามความถนัด โดยเฉพาะการประกอบอาชีพอิสระ....

นอกจากนี้ได้กำหนดมาตรการ เพื่อสนองนโยบาย ดังนี้

ข้อ 10. เร่งรัดพัฒนาการศึกษาทั้งด้านหลักสูตร ด้านวิธีการ ทักษะ ด้านความสามารถและ เจตคติ คุณธรรม ค่านิยม เพื่อการประกอบอาชีพอิสระตามสภาพทรัพยากรและ เศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่น พร้อมทั้งให้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนนักศึกษา เยาวชน และประชาชนทั่วไปมีความพร้อม และความมั่นใจที่จะออกไปประกอบอาชีพอิสระ

ข้อที่ 24. ส่งเสริมให้มีการแนะแนวอาชีพในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง ให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และมีกำลังน้ำใจพร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพตามความถนัด โดยเฉพาะ เน้นการประกอบอาชีพอิสระให้มากยิ่งขึ้น

- ข้อ 32. จัดให้มีโปรแกรมการศึกษาต่อเนื่อง สำหรับผู้ที่จบการศึกษาในระดับ
ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ไม่มี
โอกาสศึกษาต่อในระบบโรงเรียน เพื่อให้มีทักษะความสามารถเฉพาะทาง
เข้าสู่ตลาดแรงงานตามสภาพแต่ละท้องถิ่น หรือสามารถสร้างงานด้วยตนเอง
ประกอบอาชีพอิสระได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2530 : 74-75)

ในทางปฏิบัติคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ดำเนินการต่าง ๆ สนองนโยบายการจัด
การศึกษาที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน มาตรการหนึ่งก็คือ
ให้หน่วยงานทางการศึกษา คือ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย พิจารณาโครงการ
ต่าง ๆ ขึ้นทุกระดับการศึกษา ให้ภาครัฐและเอกชนเกิดการประสานสัมพันธ์ และสร้างความ
เข้าใจอันดีในการสนองความต้องการซึ่งกันและกันอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้ประโยชน์
แก่ส่วนรวม ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี เช่น โรงเรียนในระดับ
มัธยมศึกษา เริ่มให้มีการฝึกอาชีพให้แก่นักเรียนมากขึ้น กรมอาชีวศึกษาเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการ
ร่วมภาครัฐบาลและเอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ ทบวงมหาวิทยาลัยได้จัดทำโครงการ
ศูนย์ศึกษาทดลองการประกอบอาชีพอิสระของบัณฑิต และการดำเนินการของหน่วยงานต่าง ๆ
เพื่อแสวงหาข้อมูลที่จะใช้ปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างทัศนคติ
ให้ผู้เรียนและสังคมได้เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพอิสระ และเตรียมผู้เรียนให้สามารถเข้า
สู่อชีพอิสระได้ (โสภณา เหลืองวิลาวัณย์ 2530 : 3)

จะเห็นได้ว่า อาชีพอิสระ (self-employment) ซึ่งถือว่ามี ความหมายตรงกันข้าม
กับอาชีพที่ไม่อิสระ หรืออาชีพตามระบบค่าจ้าง (paid employment) โดยอาจจะเป็นระบบ
ทางราชการ เอกชน หรือรัฐวิสาหกิจทางใดทางหนึ่งก็ตาม ได้กลายเป็นหนทางเลือกใหม่ที่ได้รับความ
ความสนใจนำมาใช้แก้ปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษา ซึ่งนักวิชาการและบุคคลผู้เกี่ยวข้อง
ในวงการศึกษาคงก็ให้ความสนใจ และสนับสนุนให้มีการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่จะก่อให้เกิด
การสร้างงานโดยการประกอบอาชีพอิสระ โดยมีความเชื่อว่าหากผู้ที่จบการศึกษาสามารถเข้าสู่
อาชีพอิสระได้ ก็จะเป็นผลช่วยบรรเทาปัญหาการว่างงานและรองานได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้
ยังเป็นหนทางนำไปสู่ทัศนะใหม่ทางการศึกษา เพื่อการมีงานทำ โดยการสร้างงานด้วยตนเอง
แทนการรับจ้างทำงาน ซึ่งทัศนะเช่นนี้จะทำให้ปัญหาการว่างงานหมดความสำคัญไปได้ในที่สุด

2.2 รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

เนื่องจากแนวคิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระได้เป็นที่สนใจของรัฐบาลและบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษอย่างกว้างขวาง การกำหนดรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งการศึกษา เอกสารสำหรับตอนนี้จะเป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ โดยมุ่งเน้นเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบ มิได้เน้นถึงการจัดการศึกษานอกระบบ

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระนั้น ได้มีแนวคิดและทางปฏิบัติว่า จำเป็นจะต้องผสมกลมกลืนกันระหว่างการศึกษากับการทำงานที่เป็นไปอย่างมีความหมาย ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา (Aalst 1979 : 28-35) ได้ชี้แนะวิธีการไว้หลายรูปแบบ เช่น

1. จัดและขยายการศึกษาต่อเนื่องในรูปของ เรียนไปทำงานไป โดยจะต้องยกระดับงานของผู้เรียนให้ดีขึ้น รวมไปถึงโอกาสที่จะก้าวหน้าในงานนั้น ๆ พร้อมด้วยโครงการร่วมที่จะสอน เจตคติและทักษะขั้นพื้นฐานของการทำงาน ซึ่งอาจจะจัดสอนโดยผู้ชำนาญในสถานประกอบการหรือจากนักการศึกษาที่โรงเรียน รูปแบบนี้มีจุดอ่อนที่ว่า การเรียนและการทำงานต่างก็เป็นคู่แข่งที่จะแย่ง เอาเวลาและหลังการ เรียนของผู้เรียนไป
2. ใช้การฝึกงานและฝึกหัดในระหว่างทำงาน เป็นวิธีการ เตรียมคน เข้าสู่อาชีพ โรงเรียนสอนแต่เพียงการศึกษาสามัญ ผู้เรียนต้องการจะเข้าสู่อาชีพใดก็มีการฝึกหัดในอาชีพนั้น วิธีนี้เป็นวิธีที่ปฏิบัติมาแล้ว และอาจช่วยลดเวลาในการศึกษาลง แต่ก็ยังมีปัญหาด้านการเชื่อมต่อกันระหว่าง การเรียนกับการทำงาน
3. จัดบูรณาการการเรียนและการทำงานใน 2 ปี สุดท้ายของระบบการศึกษาให้ ผู้เรียนแต่ละคน โดยเพิ่มประสบการณ์ในการทำงาน เจตคติต้องงาน ตลอดจนพัฒนาทักษะให้พอสมควร การบูรณาการนี้ควรที่จะจัดให้เป็นระบบการเรียนที่มีประสิทธิภาพ รูปแบบนี้จะเป็นรูปแบบที่ประหยัดเวลา ทุนและแรงงาน

การจัดบูรณาการการเรียนและการทำงานเข้าด้วยกันนั้น สามารถทำได้ตั้งแต่ในระดับประถมศึกษาโดยเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 ซึ่งเป็นสองปีสุดท้ายของระดับ

การศึกษาภาคบังคับ ทั้งนี้เป็นเพราะประสบการณ์ในงานตั้งแต่อาชุน้อยนั้น เป็นตัวกำหนด เจตคติพื้นฐานต่อการทำงาน และมีอิทธิพลต่อกระบวนแบบของการทำงานตลอดชีวิต การบูรณาการเอาประสบการณ์ในงานเข้าไปในชีวิตของผู้เรียนนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนและการทำงานเป็นอย่างดี และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีประสบการณ์ในงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะแต่อย่างใด การที่จะดำเนินการตามโครงการดังกล่าวนี้ได้ ต้องอาศัยนักการศึกษาที่มีประสบการณ์และมีความชำนาญมากพอสมควร

การบูรณาการเอาประสบการณ์ในงานเข้าไปในชีวิตของผู้เรียนนั้น ได้มีแนวคิดหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่ง คือ การจัดสามัญศึกษาให้มีปฐมภูมิในงาน (Staley 1973: 70) ซึ่งใช้ภาษาอังกฤษว่า Work-Oriented General Education โดยจัดหลักสูตรสามัญศึกษาให้ผสมผสานกับงาน มีองค์ประกอบของงาน 5 ประการเป็นตัวผสมผสาน คือ

1. โครงการประสบการณ์ในการทำงาน เป็นการเน้นโครงการแบบ "ทำด้วยตัวเอง" เช่น งานไม้ งานกระดาษ งานครัว งานบ้าน งานเกษตร เป็นต้น โครงการดังกล่าวนี้ไม่ควรจัดทำเป็นแบบการเรียน แต่ควรจัดเป็นแบบการทำงาน เป็นการสร้างนิสัยในการทำงาน
2. การสำรวจอาชีพ เป็นการเน้นอาชีพในท้องถิ่น เช่น นำเด็กไปดูการทำนา ทำสวน ทำไร่ จุดสหกรณ์ในท้องถิ่น ร้านค้า เข้าหลักที่ว่าพยายามให้เด็กสร้างเอกลักษณ์กับคนที่อาชีพที่ตนสนใจ
3. ประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นการเน้นด้านการส่งเสริมเจตคติในการวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ปัญหาในการทำงาน โดยใช้คำขวัญที่สำคัญ เช่น "ใหม่เสมอ" "แปลกเสมอ" เป็นการสนับสนุนให้เด็กทำงานใหม่ ๆ แปลก ๆ
4. การจัดการธุรกิจขนาดย่อม เป็นการเน้นการจัดการตั้งแต่เด็ก ๆ อีกให้รู้หน้าที่รับผิดชอบวางแผน แบ่งงาน จนครบวงจร ให้เด็กจัดการงานบ้าน งานทำไร่ทำนาและเลี้ยงสัตว์ งานร้านขนาดย่อม งานบริการ และงานสหกรณ์ เป็นต้น นับว่าเป็นการสร้างนิสัยการทำธุรกิจขนาดย่อมให้แก่เด็ก เมื่อโตขึ้นจะจะสามารถร่วมมือกันจัดการธุรกิจขนาดย่อมได้
5. นวัตกรรม มีลักษณะคล้าย ๆ ประสิทธิภาพของการทำงาน แต่สอนเน้นให้เห็นประวัติของการเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการ ตัวอย่างเช่น วิวัฒนาการของเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม กายภาพ และชีวภาพ เช่น วิวัฒนาการของการวัดเวลา วิวัฒนาการของการผสมเทียม เป็นต้น

รูปแบบการผสมผสานการศึกษากับการพัฒนาอาชีพอีกแบบหนึ่ง เป็นรูปแบบหนึ่งที่กำหนดการเรียนการสอนเป็นขั้น ๆ รวม 4 ขั้น คือ (1) ขั้นสร้างความตระหนักในอาชีพให้แก่ตนเอง (2) ขั้นสำรวจอาชีพหรือสำรวจโลกแห่งงาน รวมไปถึงการมีประสบการณ์ในการทำงาน (3) ขั้นการเตรียมเข้างาน เป็นการสร้างทักษะในการทำงานต่าง ๆ ตามที่ตนถนัดและสนใจ และ (4) ขั้นดำเนินการซึ่งเป็นขั้นที่ผูกพันต่อการทำงาน (Aalst 1979: 40) สองขั้นแรกของรูปแบบนี้สามารถนำมาใช้ได้กับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมและมิได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาได้

อีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการศึกษาและฝึกอบรวมในระดับท้องถิ่น คือให้สถานศึกษาในท้องถิ่น ฝึกอบรวมในสถานประกอบการของท้องถิ่น ใช้ผู้ชำนาญการในท้องถิ่น เป็นผู้ฝึกอบรวม ผู้ศึกษาสำเร็จแล้ว อาจจะ เป็นลูกจ้างอยู่ในสถานประกอบการที่ฝึกอบรวมต่อไป หรืออาจแยกตัวออกมาประกอบอาชีพอิสระในท้องถิ่นก็ได้ (ศรีเครือ โทวาทอง 2530 : 29)

ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาอย่างในแอฟริกา หรือที่ชาวโลกเรียกว่า "กลุ่มประเทศโลกที่สาม" (Third World Countries) ซึ่งเผชิญกับสภาวะทรุดหนักทางเศรษฐกิจ อัตราการว่างงานสูง ระบบการศึกษาขาดการต่อเนื่องกับสภาวะชีวิตจริง มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2513 ทำให้รัฐบาลในทุกประเทศเหล่านี้พยายามที่จะแก้ปัญหา เฉพาะหน้าโดยความอนุเคราะห์ทางด้านวิชาการจากธนาคารโลก จัดให้มีการปฏิรูประบบการศึกษาครั้งใหญ่ โดยให้ระบบการศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพมากขึ้น โดยถือว่าผู้ที่ผ่านการศึกษาระดับมัธยม โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาควรจะมีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางวิชาชีพเพียงพอที่จะออกไปประกอบอาชีพอิสระได้ ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษามีลักษณะดังนี้คือ (ศิริชัย ชินะดังกูร และ ทิระ เกษแก้ว 2523 : 65-68)

1. การจัดโรงเรียนให้ เป็นศูนย์วิชาชีพ

แต่เดิมโรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มประเทศแอฟริกา ซึ่งใช้เวลาเรียนระหว่าง 10-15 มินัน แทบจะไม่ได้กำหนดให้เรียนวิชาภาคปฏิบัติอยู่เลยในหลักสูตร ปัจจุบัน เพิ่งจะกลับมาเริ่มให้ความสนใจการสอนวิชาภาคปฏิบัติสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐานอีกครั้งหนึ่ง การพัฒนาวิชาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา เช่น ในประเทศเคนยา และแซมเบีย คณะกรรมการวางแผนและนโยบายการศึกษาแห่งชาติของ เคนยามีแนวความคิดที่จะกำหนดให้การ เรียนในระดับ

ประถมศึกษา 9 ปี โดยให้ฝึกทักษะการประกอบอาชีพด้วยตนเองอีก 2 ปี ส่วนประเทศแซมเบีย ได้ประกาศหลักการทั่วไปว่า "ไม่มีนักเรียนคนใดจะได้รับการยกเว้นจากการทำงาน" ทั้งนี้เพราะงานเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาของเขา และไม่มีผู้ปฏิบัติงานคนใดได้รับการยกเว้นจากการฝึกอบรมเพิ่มเติมระหว่างปฏิบัติงาน จากหลักการนี้ถือว่าการศึกษาและงานจะต้องเป็นของคู่กัน ตลอดทุกขั้นตอนของระบบการศึกษา ดังนั้นช่องว่างระหว่างสภาพในโรงเรียนและนอกโรงเรียน จะหมดไป และการแบ่งแยกระหว่างนักเรียนที่เรียนเต็มเวลากับผู้ปฏิบัติงานที่ทำเต็มเวลาจะหายไป ในที่นี้ เพราะผู้เรียนก็คือผู้ปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติงานก็คือผู้เรียนนั่นเอง

2. การสร้างมาตรฐานทางเทคโนโลยีในหมู่บ้าน

ชุมชนสามารถนำโรงเรียนไปสัมพันธ์กับเทคโนโลยีที่มีอยู่ในหมู่บ้านได้ โดยชักจูงให้ ผู้เรียนได้ศึกษาและเข้าใจเทคนิคการใช้เทคโนโลยีเฉพาะถิ่น และในเคนยามีหน่วยเทคโนโลยี ของหมู่บ้านซึ่งได้รับความช่วยเหลือจาก Unicef และในอัฟริกาตะวันออกก็มีโครงการระหว่าง ILO, Unicef และ Unesco ซึ่งเป็นโครงการนำเทคโนโลยีเข้าไปใช้ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งหวังที่จะให้การฝึกอาชีพของหมู่บ้านเป็นส่วนหนึ่งของระบบโรงเรียน ทำนองเดียวกันศูนย์ การศึกษาชุมชน (CECS) ก็มีส่วนช่วยในการจัดให้ผู้รู้ในชุมชนได้ทำหน้าที่เป็นครูในการฝึกภาค ปฏิบัติอีกด้วย

3. การจัดโรงเรียนให้เป็นแหล่งผลิต

การจัดโปรแกรมวิชาชีพ เบื้องต้นนั้นย่อมมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับแหล่ง การผลิตการค้าในค่านี้นี้ยังไม่มียานักจะมีก็เพียงบางแห่งเท่านั้น เช่น ในอัฟริกา แคนซานิเย และกินี หลายประเทศก็เริ่มดำเนินการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเริ่มดำเนินการเร็วขึ้น ในปี 2513 ประเทศแซมเบียได้ประกาศให้ทุกสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งผลิตทางวิชาชีพ โชมาเลีย และซูดานใต้ให้ความสนใจวิธีการนี้เป็นอันมาก

4. การกำหนดรูปแบบต่าง ๆ ของโรงเรียน

การจัดโรงเรียนให้สอดคล้องกับการประกอบอาชีพอิสระนั้น บางประเทศจัดให้ มีวิชาชีพต่าง ๆ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยจัดให้นักเรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ทางด้านการ ประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ เพื่อนักเรียนจะได้ออกไปประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อการยังชีพ

ของคนต่อไป ในทำนองเดียวกันก็จัดให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนวิชาชีพได้อย่างกว้างขวางตามความต้องการของแต่ละบุคคลเท่าที่สามารถทำได้

จากรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระดังกล่าวมาแล้ว อาจเป็นข้อคิดเห็นสำหรับบางประเทศ หรือหลายประเทศที่กำลังให้ความสนใจเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถือเอาอาชีพอิสระเป็นวิถีทางหนึ่งสำหรับการแก้ปัญหาการว่างงาน สำหรับประเทศไทยเราหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในหลาย ๆ ระดับได้พยายามจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้มีส่วนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ แต่มักประสบปัญหาและอุปสรรคมาจกประการจนทำให้การส่งเสริมในด้านนี้ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างกว้างขวางเท่าที่ควร เนื่องจากยังขาดทิศทางที่ชัดเจนตลอดจนรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมการศึกษาเพื่อการมีงานทำโดยมุ่งเน้นอาชีพอิสระหรืออาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม ควรจะจัดให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอุดมศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้จะต้องจัดให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน โดยคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละระดับ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

จากเอกสารรายงานการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง "การพัฒนาวิธีการ รูปแบบ และโครงสร้าง เพื่อเตรียมเยาวชนเข้าสู่อาชีพ" (กรมวิชาการ 2532 : 5-18) ได้เสนอถึงรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมผู้เรียนเข้าสู่อาชีพอิสระ สรุปได้ดังนี้คือ

ระดับประถมศึกษา

รูปแบบที่ 1 ฝึกทำงานระหว่างเรียน

การฝึกทำงานตามรูปแบบนี้จะฝึกปฏิบัติไปพร้อม ๆ กับการเรียน เนื้อหาตามหลักสูตร และจัดให้มีการฝึกปฏิบัติจริงที่บ้าน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

รูปแบบที่ 2 ช่วยอาชีพผู้ปกครองระหว่างเรียน

รูปแบบนี้มุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้ปกครองประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้และทักษะอาชีพที่ได้เรียนมาจากโรงเรียน ช่วยพัฒนาอาชีพของผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่ของประเทศที่มุ่งใช้แรงงานในครอบครัว เพื่อการประกอบอาชีพ

ระดับมัธยมศึกษา

รูปแบบที่ 1 ทำงานระหว่างเรียน

"การทำงานระหว่างเรียน" เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ความหลักสูตร หรือหลักสูตรวิชาอาชีพเพิ่มเติมตามสภาพอาชีพของท้องถิ่น โดยเน้นกระบวนการทำงานที่ได้ผลผลิตออกสู่การจำหน่าย

รูปแบบที่ 2 โรงงานในโรงเรียน

"โรงงานในโรงเรียน" เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะ การผลิต การจำหน่าย และการจัดการจากการปฏิบัติงานในโรงงานของโรงเรียนที่มีสภาพการผลิต จำหน่ายหรือบริการอยู่เป็นประจำ และมีรายได้ตามสภาพเศรษฐกิจของท้องถิ่น ซึ่งจะให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการฝึกทักษะอาชีพและทักษะการจัดการทางอาชีพในสถานประกอบการ

รูปแบบที่ 3 การประกอบอาชีพอิสระระหว่างเรียน

"การประกอบอาชีพอิสระระหว่างเรียน" เป็นรูปแบบที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น และมีบุคลากรย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองโดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเสนอโครงการอาชีพอิสระและประกอบอาชีพนั้นระหว่างเรียน และยอมรับโครงการอาชีพอิสระนั้น เป็นหลักสูตรวิชาอาชีพความ เกณฑ์การจบหลักสูตร ซึ่งจะให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอิสระและเห็นช่องทางการพัฒนาอาชีพต่อไป

สงวน สุธิดิเลศอรุณ ในบทความเรื่อง การศึกษากับการมีงานทำ

(2531 : 11-13) เสนอแนวคิดตลอดจนแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการฝึกหัดประกอบอาชีพอิสระไว้ดังนี้

(1) ปรับปรุงสถาบันการศึกษาให้เป็นศูนย์วิชาชีพ

จัดสอนทฤษฎีควบคู่กับการฝึกหัดประกอบอาชีพจริง ๆ โดยจัดให้มี

1. ร้านค้าย่อย ทำการค้าสินค้าชนิดต่าง ๆ เช่น จำหน่ายอาหาร และสินค้าเบ็ดเตล็ด เป็นต้น

2. ห้างหุ้นส่วน ทำธุรกิจจำลองในลักษณะของห้างหุ้นส่วนจริง ๆ ทำการค้าขายและบริการต่าง ๆ เช่น บริการรับถ่ายรูป เป็นต้น

3. บริษัทจำกัด ทำธุรกิจจำลองในลักษณะของบริษัทจำกัด ทำการค้าขายและบริการต่าง ๆ เช่น รับผิดชอบหนังสือและสิ่งพิมพ์ ทำการประมูลและรับเหมาก่อสร้าง ออกแบบ ตกแต่งสถานที่ รับผิดชอบตัดชุดกีฬา และตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

4. สหกรณ์ ทำธุรกิจเชิงให้บริการแก่สมาชิก โดยสมาชิกและ
เพื่อสมาชิก

ทั้งนี้จะต้องให้นักศึกษาจัดดำเนินการเองโดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษา
เป็นการฝึกหัดและสร้างเสริมความรู้ความสามารถ และทักษะในการออกไปประกอบอาชีพอิสระ
ได้อย่างจริงจัง

(2) ร่วมมือกับ เอกชนในการจัดให้นักศึกษาได้ฝึกงาน

โดยจัดตั้งระบบการฝึกงานให้มีประสิทธิภาพ ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ
เอกชน เพื่อฝึกประสบการณ์ให้แก่นักศึกษาได้เข้าใจชีวิตจริงของการทำงาน และสามารถปรับตัวได้
เช่น ระบบการฝึกงานที่เครือบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ได้จัดฝึกงานให้แก่นักศึกษา การฝึกงาน
ประกอบด้วย 3 ภาค คือ ภาคปฐมนิเทศ ภาคแบ่งกลุ่มย่อย ฝึกงานกับพี่เลี้ยง และภาคสรุปและ
ประเมินผลโครงการฝึกงานที่จะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสถาบันการศึกษากับภาคเอกชน

(3) ปรับปรุงสถาบันการศึกษาให้เป็นสถานประกอบการครบวงจร โดยจัดให้มี

1. สถานประกอบการที่เป็นแหล่งผลิตสินค้าและให้บริการ เช่น
เป็นแหล่งผลิตอาหารสำเร็จรูป และให้บริการเสริมสวย เป็นต้น
2. สถานประกอบการที่เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าส่งและปลีก เช่น
เป็นแหล่งจำหน่ายอาหารสำเร็จรูปในรูปค้าส่งและค้าปลีก เป็นต้น
3. สถานประกอบการที่เป็นแหล่งให้บริการรับปรึกษา และจัดการงานทั่วไป

(4) สถาบันการศึกษาจะต้องจัดฝึกอบรมให้บัณฑิตและนักศึกษามีความรู้ความ
สามารถและประสบการณ์ด้านต่าง ๆ เพื่อรับกับการขยายงานด้านธุรกิจ เช่น

1. ทิมพ์ตีคได้
2. จดชวเลข เป็น
3. ขับรถได้
4. ใช้คอมพิวเตอร์ เป็น
5. ใช้ภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศได้ดี
6. มีความคล่องตัวพร้อมจะไปทำงานที่ไหนก็ได้และไม่เลือกงาน
7. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. มีความตั้งใจทำงานและสู้งาน

9. มีความกระตือรือร้น และมีมนุษยสัมพันธ์ดี
 10. มีบุคลิกภาพดี เช่น รูปร่างดี รสนิยมดี การแต่งกายดี เป็นต้น
- (5) สถาบันการศึกษาจะต้องจัดระบบการแนะแนวอาชีพให้มีประสิทธิภาพ

เช่น จัดให้มี

1. บัณฑิต เทศตลาดแรงงาน
2. ข้อเสนอ เทศตลาดแรงงาน
3. ห้องสมุดอาชีพ
4. บริการให้คำปรึกษาทางด้านอาชีพ
5. การจัดปัจฉิมนิเทศ เพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพ
6. การจัดให้มีตลาดนัดแรงงาน

จากแนวคิดและแนวทางต่าง ๆ ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการกำหนดรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระสำหรับประเทศไทยเรานั้น มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ ซึ่งควรจะได้มีการศึกษารวบรวมกันต่อไป

2.3 การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในประเทศไทย เราการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเป็นการศึกษาระดับกลางซึ่งมีความสัมพันธ์กับการศึกษาทุกระดับตลอดจนระบบสังคม เนื่องจากการศึกษาในระดับนี้จะทำหน้าที่ผลิตกำลังคนในระดับกลางซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก (กาญจนา คุณารักษ์ 2521 : 69) แต่เนื่องจากในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันซึ่งตลาดแรงงานไม่สามารถขยายตัวได้ทันกับการเพิ่มของอุปทานแรงงาน ซึ่งผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็นับ เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษาโดยตรง

ในแต่ละปีผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีเป็นจำนวนมาก ผู้สำเร็จการศึกษาส่วนหนึ่งจำนวนไม่น้อยจะออกจากระบบการศึกษาโดยมิได้ศึกษาต่อ เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว ในขณะที่เดียวกันผู้สำเร็จการศึกษาที่มุ่งจะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปก็มีจำนวนมากนับแสนคน ซึ่งสถาบันการศึกษาชั้นสูงหรือมหาวิทยาลัยในประเทศไทยย่อมไม่สามารถจะรับนักเรียน เหล่านี้ เข้าศึกษาต่อได้ทั้งหมด ดังนั้น เขาชนทั้ง 2 กลุ่มนี้จึงต้องหัน เข้าสู่ตลาดแรงงาน

เพื่อหางานทำในสถานภาพต่าง ๆ กัน แต่เนื่องจากการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านมาไม่ได้มุ่งฝึกฝนอบรมด้านวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนเพียงพอที่จะออกไปประกอบอาชีพได้ ประกอบกับการขยายตัวของตลาดแรงงานในประเทศ เป็นไปอย่าง เชื่องช้าไม่สามารถรองรับแรงงาน เหล่านี้ได้ อย่างเพียงพอ ทำให้ผู้ที่เรียนจบออกมาไม่สามารถหางานทำได้ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานติดตามมา (สุมาลี ปิตยานนท์ 2529 : 36)

การจัดการศึกษา เพื่อให้สนองต่อการมีงานทำของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงเป็นปัญหาสำคัญที่สมควรจะได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน ด้วยเหตุนี้แนวคิดเกี่ยวกับ "การจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ" จึงมีผู้สนใจนำมาใช้แก้ปัญหาคารว่างงานของผู้เรียนในระดับนี้ เนื่องจากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้ที่จบการศึกษาระดับนี้ เป็นแรงงานระดับกลาง ที่ประเทศต้องการมาก และนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับนี้ก็มีวุฒิภาวะที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะในการทำงานตลอดจนพัฒนาความสนใจในอาชีพอย่าง เฉพาะเจาะจง นอกจากนั้นข้อได้เปรียบของการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้แก่ผู้เรียนในระดับนี้ก็คือ โรงเรียนมัธยมศึกษามีกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในระดับตำบลและอำเภอ โรงเรียนสามารถให้ทรัพยากรและสถานประกอบการ หรือแหล่งวิชาการในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพได้เป็นอย่างดี

2.3.1 แนวความคิดในการจัดการศึกษา

สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงไว้เสมอก็คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย ทำให้เด็กจำนวนมากต้องสิ้นสุดการศึกษาเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) ทั้งนี้เพื่อช่วยครอบครัวประกอบอาชีพ หางานทำในขณะที่อายุระหว่าง 14-17 ปี ส่วนเด็กที่มีโอกาสศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อจบการศึกษาในช่วงนี้ก็สิ้นสุดการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ด้วย เหตุผลในด้านฐานะรายได้ของผู้ปกครอง มีเพียงส่วนน้อยที่ศึกษาต่อไปในชั้นอุดมศึกษา ซึ่งก็มีสถานที่จำกัด ซึ่งหากจะจัดการศึกษาด้านแนวทางที่ผู้บริหารการศึกษาได้ศึกษาและค้น เคยมาจากการศึกษาอันยาวนานในประเทศตะวันตกที่ร่ำรวย และก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยี โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจของประเทศก็จะเป็นเหตุให้เกิดการลงทุนที่สูญเปล่าอย่างมหาศาลทั้งในแง่ของงบประมาณ ทรัพยากรมนุษย์ และอุปกรณ์การศึกษา

จากเอกสารสรุปคำบรรยายและการอภิปราย การประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย เรื่อง "ความคิดและปรัชญาการจัดการมัธยมศึกษาเพื่อการมีงานทำ" สามารถสรุปทัศนะได้หลายท่านดังนี้

โกวิท วรพิพัฒน์ (2530 : 37) มีความคิดเห็นว่า แนวคิดของการจัดการศึกษาดีแล้ว อยู่ที่การขึ้นนำการประกอบอาชีพที่ไม่ใช่มุ่งไปในอาชีพเดียว ระหว่างทางที่มีอาชีพอื่นอีกมากมาย ควรจะทำให้เด็กมีความคิดทะลุปรุโปร่งในการทำงาน คำนิยมในการทำงาน การประกอบอาชีพโดยเฉพาะการประกอบอาชีพอิสระ

วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา ในบทความเดียวกัน (2530 : 34-35) มีความคิดเห็นว่า การที่คนจะมียานทำงานจะต้องใช้ความรู้ขั้นมัธยมศึกษาเป็นพื้นฐาน แม้ว่าจะจบมหาวิทยาลัยก็ใช้ความรู้ขั้นมัธยมศึกษาในการทำงาน ซึ่งควรมีองค์ประกอบ 4 ประการด้วยกันคือ

1. ต้องจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนปัญญาของเด็ก) ควรจะให้แก่นสาระสำคัญ เป็นพื้นฐานเพื่อนำไปฝึกฝนต่อไป เป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำงาน
2. ต้องเน้นจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ให้เด็กได้รู้สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและการงานอาชีพ ต้องเน้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเด็ก จะเป็นผลให้เด็กได้คุณค่าสาระ ทำให้เด็กมีความสนใจรู้จักคิดวิเคราะห์และพิจารณาการประกอบอาชีพต่อไป
3. การจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความสามารถ ความชำนาญ การทำงาน ค้าขาย ต้องขอความร่วมมือจากพ่อค้า สถานประกอบการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ หรือถ้าโรงเรียนสามารถตั้งสถานประกอบการได้ก็ยิ่งดี
4. การจัดการศึกษาต้องให้เด็กมีจริยธรรมและคุณธรรม จะช่วยเสริมสร้างสังคมอันจะช่วยตัวเองและผลักดันสังคมให้ดีขึ้น จะทำให้คนไม่ท้อแท้และรู้จักต่อสู้

พะยอม แก้วกำเนิด (2530 : 35-36) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปรัชญาการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายว่า ควรสรุปขั้นตอนความคิดเป็นข้อ ๆ ดังนี้ คือ

1. เป็นเรื่องการสร้างคุณธรรม เด็กจะต้องมีความคิดว่า ศึกษาเพื่อใช้ประกอบอาชีพฝ่ายบริการการศึกษาจะต้องสร้างให้เด็กมีจิตสำนึก ผู้บริหารจะต้องฝึกและถ่ายทอดครู-อาจารย์ถึงตัวเด็กให้มีจิตสำนึกเกี่ยวกับความขยัน เป็นคุณธรรมที่จะต้องเน้น
2. วิชาสามัญ สอนให้เด็กทราบถึงหลักการของแต่ละวิชา ให้เด็กมีหลักการเป็นตัวรับนำไปสู่ความคิดแก้ปัญหา หาสาเหตุ เด็กจะต้องมีเทคนิคในการคิด
3. เรื่องสอนให้คิด ต้องคิดอย่างมีขั้นตอน มีเหตุผล ได้คิดได้ทำให้ครบวงจร
4. เรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้เด็กมีความคิดอย่างมีเหตุผลเชิง

วิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ทางด้านไสยศาสตร์ ปลุกฝังให้คิดอย่างมีเหตุผลมีขั้นตอน คิดค้นประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิต

ที่กล่าวมาข้างต้นจึง เห็นได้ว่าถึง เวลาแล้วที่ควรมีการทบทวนอย่างจริงจังว่า ปรัชญาการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรจัดสอนมอบ ผู้เรียนส่วนใหญ่ที่จะออกไปหางานทำ เมื่อจบการศึกษา โดยมุ่ง เน้นให้มีปรัชญาการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับสภาวการณ์ด้าน เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยเฉพาะการมุ่งส่งเสริมให้ ผู้ที่จบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพอิสระ

2.3.2 หลักสูตรและการเรียนการสอน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีลักษณะ เป็นหลักสูตร สำหรับเรียน เข้ามหาวิทยาลัย โครงสร้างของหลักสูตรได้บรรจุ เนื้อหาด้านปรัชญาและความรู้ทั่วไปในจักรวาลอย่างกว้างขวาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนและการศึกษาขั้นน้อย โดยมีได้เป็นประโยชน์ใด ๆ ในการประกอบอาชีพ (ชำ เลือง วุฒิจันทร์ 2530 : 10) จึง เป็นหลักสูตรที่เตรียมคน เพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ซึ่งต้องออกจากระบบการศึกษาโดยมิได้ศึกษาต่อด้วย เหตุผลทาง เศรษฐกิจไม่สามารถหางานทำ ประกอบกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผ่านมาไม่ได้มุ่งฝึกฝนด้านวิชาชีพให้แก่ผู้เรียน เพียงพอที่จะไปประกอบอาชีพได้ ทำให้ผู้ที่เรียนจบออกมาไม่สามารถหางานทำได้ ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานคิดตามมา

นักวิชาการและบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษา จึงมีความสนใจนำแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้แก่ผู้เรียนมาใช้ในการแก้ปัญหาการว่างงานของผู้เรียนในระดับนี้ โดยมีแนวคิดที่ว่าควรมีการจัดหลักสูตร จัดโรงเรียน จัดการศึกษา ให้เบ็ดเสร็จในตัวเอง เพื่อให้ให้นักเรียนที่เข้ามาเรียนในระบบการศึกษาสามารถจบออกไปทำงาน มีอาชีพและรายได้ (ชำ เลือง วุฒิจันทร์ 2530 : 11)

จาก เอกสารสรุปคำบรรยายพิเศษในการประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย เรื่อง การจัดการมัธยมศึกษาเพื่อการมีงานทำ โดย ทพณา มารุด นุบนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (2530 : 1) กล่าวถึงการจัดหลักสูตรนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้มีงานทำโดยมุ่ง เน้นการประกอบอาชีพอิสระว่าควรแบ่ง เป็น 2 ระดับคือ

ระดับที่ 1 เป็นวิชาชีพหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับการรับจ้าง รวมถึงอาชีพ การรับราชการ อาชีพนี้ส่วนใหญ่ต้องการคนที่มีความรู้สูงถึงระดับปริญญาตรี ซึ่งโรงเรียนมัธยม ศึกษาได้มีการ เตรียมการมา เป็น เวลานานแล้ว

ระดับที่ 2 ศึกษาเพื่ออาชีพอิสระ ซึ่งมีจูนกันกำลังต้องการ เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยกำลังจะ เปลี่ยนจากประ เทศเกษตรกรรม เป็น ประเทศอุตสาหกรรม ใน อนาคตอันใกล้ โอกาสที่ประเทศไทยจะสร้างงานใหม่หรือพัฒนางานเดิมก็จะมีมากขึ้น และสิ่งต่าง ๆ ก็ จะ เข้ามา เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาคมัธยมศึกษา

ดังนั้นการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพื่อการมีงานทำโดย เฉพาะการประกอบอาชีพ อิสระ จึงควร จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็น 3 ส่วนคือ

1. ส่วนที่เกี่ยวกับเจตคติ คือต้องมีความ เชื่อใหม่ว่าอาชีพที่สุจริตมีรายได้ อย่างดีนั้นทุกอาชีพเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ไม่จำเป็นต้องรับราชการ การสร้างเจตคติดังกล่าว จะต้องดำเนินการร่วมกันในลักษณะโครงการที่แรงจูงใจให้นักเรียนได้คิด ได้ดูตัวอย่างจากบุคคลที่ ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งถ้าทำได้สำเร็จก็จะ เป็นการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีความ เข้าใจในเรื่อง การศึกษาได้เป็นอย่างดี
2. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ อาชีพอิสระทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นการเกษตร การอุตสาหกรรม ในท้องถิ่นที่มีขนาดย่อม หรืออุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว จุดอ่อนที่ สำคัญของประเทศไทยก็คือ การจัดการยังไม่ดีพอ หลักสูตรของชั้นมัธยมศึกษาจะต้อง เน้นใน เรื่องนี้ ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการให้ได้ โดยมีการฝึกปฏิบัติจริงและทำอย่างสม่ำเสมอ จนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. ความรู้เฉพาะอย่าง เป็นสิ่งจำเป็นที่นักเรียนทุกคนต้องมี เพราะใน ชีวิตประจำวันกิจการทุกอย่างต้องใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เช่น การเกษตรมีการใช้เครื่องจักรกล มากมายหลายชนิดโดย เฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องจักรกลขนาดเล็กได้เข้ามาแทนที่แรงงานคนและ แรงงานสัตว์

ที่กล่าวมาข้างต้นจะ เห็นว่าการจัดการมัธยมศึกษา เพื่อการมีงานทำโดย เฉพาะ การประกอบอาชีพอิสระ แม้จะไม่ใช่อาชีพระดับสูง แต่เป็นอาชีพที่มีเกียรติ ควรจะได้สนับสนุน และ เปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งในมีจูนกันได้มีการดำเนินการของหน่วยงานทางการศึกษาตลอดจนหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในการแสวงหาข้อมูลที่จะใช้ปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาการเรียนการสอน เพื่อเตรียมผู้เรียนให้สามารถเข้าสู่อาชีพอิสระได้ ซึ่งจะช่วยเหลือคลายปัญหาการว่างงาน ได้มากขึ้น เช่น

1. โครงการพัฒนาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อประกอบอาชีพอิสระ

โครงการนี้ผู้รับผิดชอบคือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในส่วนภูมิภาค ได้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโครงการ 16 โรงเรียน โดยมีผู้ช่วยดูแลดำเนินงาน คือ สำนักงานศึกษาธิการเขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาประจำเขตการศึกษา

วัตถุประสงค์และวิธีการของโครงการนี้คือ ได้คัดเลือกนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่สนใจจะประกอบอาชีพอิสระระหว่างเรียนในโรงเรียนทดลอง 16 โรงเรียนนั้น โรงเรียนละ 1 ห้อง มีนักเรียนอย่างน้อย 15 คน รวมทั้งหมด 225 คนต่อปีการศึกษา ได้จัดให้เรียนวิชาอาชีพตามแผนการเรียนของโครงการเป็นแผนการเรียน เพื่อประกอบอาชีพอิสระอย่างค่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียน เริ่มตั้งแต่ผู้เรียนจะต้องเสนอโครงการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย การสำรวจความต้องการของตลาด การเลือกอาชีพที่จะประกอบตามโครงการสำรวจความพร้อมในการประกอบอาชีพที่เลือก ความรู้ทักษะในอาชีพ สถานที่ เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ วัสดุดิบ ผู้ร่วมงาน กำหนดเป้าหมายหรือรายได้ ทั้งนี้โรงเรียนจะมีคณะกรรมการครูที่รับผิดชอบ มีการนิเทศติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด โครงการนี้เริ่มในปีการศึกษา 2530 ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างเริ่มโครงการ ทำให้ผลก็จะขยายผลของโครงการสู่โรงเรียนอื่นต่อไป (กรมวิชาการ 2530 : 7-21)

2. โครงการพัฒนาเยาวชนเพื่อการประกอบอาชีพอิสระ

โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างมูลนิธิสถาบันการศึกษาวชิราวุธ การจัดการแห่งประเทศไทย และกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่ปี 2531 - 2535 ทำการพัฒนาหลักสูตรโดยนำเอาวิชาการจัดการ เข้ามารวมอยู่ในหลักสูตร เพื่อเตรียมผลิตนักธุรกิจรุ่นเยาว์ออกสู่ตลาดอาชีพต่อไปในอนาคต

การดำเนินการจะเริ่มที่ตัวครูผู้สอนก่อนที่จะนำลงไปสู่ผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรสำหรับ 2 ปีแรกจะเริ่มจากการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

จัดทำแบบเรียน คำราและเครื่องประกอบ การเรียนการสอนและการทดลองใช้ การจัดการและ การสร้างแนวคิดใหม่แก่ครู ซึ่งจะอบรมครูจากทุกโรงเรียนทั่วประเทศ ส่วน 2 ปีหลังจะเป็น การขยายผลและติดตามประเมินผล ปรับ เปลี่ยนหลักสูตรใหม่ โดยให้ทุกโรงเรียนร่วมกันดำเนินการ หลังจากนั้นจะนำไปสอนนักเรียนให้ปฏิบัติ โดยโครงการดังกล่าวจะมีการสอดแทรกวิชาการจัดการ ในวิชาอาชีพ โดยเริ่มเรียนตั้งแต่ ม.1 เป็นต้นไป ส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น นักเรียนสายสามัญจะได้เรียนวิชาการจัดการซึ่งสอดแทรกอยู่ในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ พร้อมทั้งมีการ เรียนและฝึกงานจากนักธุรกิจโดยตรงอีกด้วย (กรมสามัญศึกษา 2530 : 1-6)

3. โครงการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา

โครงการนี้กรมวิชาการได้รับหลักสูตร เพื่อใช้เป็นโครงการทดลองที่จะ ช่วยให้นักเรียนมีรายได้ขณะ เรียน และ เป็นการสร้างอาชีพอิสระลดปัญหาการว่างงาน ผู้ที่จะ สมัคร เข้าเรียนในโครงการดังกล่าว จะต้องผ่านการสอบสัมภาษณ์และต้อง เข้าใจหลักการ วิธีการเรียนการสอน ในช่วง 2 สัปดาห์แรกเด็กจะได้ศึกษา เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาอาชีพนั้น ๆ จากนั้นจะให้เด็กออกไปสัมผัสกับอาชีพที่แท้จริง และ เมื่อได้เรียนรู้กับอาชีพ หอสมควรแล้ว จะต้องคิดโครงการประกอบอาชีพโดยรวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ อย่างน้อย 4 คนคือ 1 กลุ่ม เสนอโครงการให้คณะกรรมการพิจารณาว่าโครงการของแต่ละกลุ่ม จะสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ที่จะดำเนินการได้หรือไม่ ในกรณีที่การดำเนินการของโครงการติดขัดทางการเงินหรือมีปัญหา อย่างอื่น ทางคณะกรรมการจะ เข้ามาช่วยเหลือและให้คำแนะนำโดยผู้ปกครอง อาจารย์จะต้อง ติดตามผลร่วมกัน (กรมสามัญศึกษา 2532 : 1-12)

2.3.3 บทบาทของรัฐบาลในการจัดการศึกษา

ในปัจจุบันผู้บริหารการศึกษาทั้งในระดับโรงเรียนและระดับกระทรวง มีความตื่นตัวและสนใจที่จะจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการมีงานทำโดยมุ่ง เน้นการประกอบอาชีพอิสระ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีความเชื่อว่าผู้ที่จบการศึกษาในระดับนี้ย่อมจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่เป็นประโยชน์ทาง เศรษฐกิจยิ่งขึ้น และสามารถลดความสูญเปล่าของการลงทุนด้านการศึกษา ได้เป็นอันมาก

จากเอกสารสรุปคำบรรยายและการอภิปราย การประชุมใหญ่สามัญประจำปี ของสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย เรื่อง ตลาดแรงงานของผู้สำเร็จ

การศึกษาในทศวรรษหน้า สุภชัย มนัสไพบูลย์ (2530 : 24) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่รัฐบาลพึงมีในการกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารการศึกษาของชาติมิให้เกิดการซ้ำซ้อน พร้อมทั้งมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และให้มีการประสานงานกันโดยใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สมาคมพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม ฯลฯ เหมือนสิ่งอื่นใดงานของกรมต่าง ๆ ภายในกระทรวง เดียวกันควรจะส่งเสริม เกื้อหนุนกันและกันยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. จัดงบประมาณด้านการศึกษาที่มุ่ง เน้นอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษาและการฝึกอาชีพให้มากกว่าที่ใช้ไปในด้านอาคารเรียนและบุคลากร ซึ่งปรากฏว่าในหลาย ๆ แห่ง ห้องเรียนและอาคารใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ มีความสูญเปล่าอยู่เป็นอันมาก
3. ให้การบริหารมัธยมศึกษามีความสอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมหรือ เกษตรกรรมของท้องถิ่น โดยให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านความคิดมากขึ้นกว่าการหวังพึ่งพานักธุรกิจในด้านการเงิน
4. มีระบบการทดสอบทัศนคติ และความรู้ความชำนาญในการบริหารมัธยมศึกษา เป็นครั้งคราว เพื่อโยกย้าย เปลี่ยนแปลงผู้บริหารที่มีทัศนคติที่ล้าหลัง ไปปฏิบัติหน้าที่อื่น เพราะหากไม่มีการโยกย้าย เปลี่ยนแปลงจะเป็นอุปสรรคที่ร้ายกาจคือความคิดสร้างสรรค์ของ คณาจารย์และนักเรียนในสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.3.4 บทบาทของภาค เอกชนในการจัดการศึกษา

ในอดีตภาค เอกชนได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาทั้งโดยทางตรง และทางอ้อมอยู่เสมอ เช่น ในด้านการบริจาคทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ แต่ถ้ามองจะให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ยิ่งขึ้น ก็ควรมองภาค เอกชนในฐานะที่เป็นแหล่งปัญญาและความคิดมากกว่าจะมองในฐานะ เป็น แหล่งทุนทรัพย์

สุภชัย มนัสไพบูลย์ (2530 : 25-26) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท ของภาค เอกชนในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไว้ดังนี้

1. ปัจจุบันในโรงเรียนหลายแห่งมีอาจารย์ทำหน้าที่แนะแนว โดยที่หลายท่านมิได้มีความรอบรู้ และความทันต่อเหตุการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ เช่นนั้น ขณะเดียวกันผู้บริหารในภาค เอกชน ในปัจจุบันมีพื้นฐานการศึกษาที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบุคลากรในภาครัฐบาล ทั้งยังมีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและทันสมัย ซึ่งสมควรจะให้เกียรติและโอกาสแก่ท่านเหล่านั้นในการบรรยายให้แก่ นักการศึกษาและนักเรียนได้รู้และเข้าใจสภาพการณ์ของบ้านเมือง เพื่อเป็นแนวทางให้เด็กได้รับรู้สภาพในอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมต่าง ๆ

2. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความตื่นตัวในการติดต่อและประสานงานกับภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อส่งเด็กเข้าฝึกงานหรือทำงานชั่วคราวระหว่างช่วงปิดภาคฤดูร้อน เพื่อช่วยเสริมประสบการณ์ของชีวิต และการที่เด็กได้เห็นสภาพการณ์ในโรงงานได้เห็นการทำงานที่แท้จริงก็จะช่วยให้เด็กเกิดความตื่นตัว และขวนขวายสร้างเสริมความชำนาญและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพในภายหน้า

3. ไม่ว่าจะ เป็นสถาบันภาคเอกชนในระดับชาติ เช่น สมาหอกการค้า สมาคมอุตสาหกรรมไทย สมาคมธนาคารไทย หรือสมาคมวิชาชีพอื่น ๆ หรือในส่วนภูมิภาค เช่น หอกการค้าจังหวัด ล้วนควรได้รับเชิญให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ทั้งนี้ผู้บริหารการศึกษาของชาติควรจะได้เอาใจใส่รับฟังข้อมูลและความคิดเห็นจากภาคเอกชนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนในระดับท้องถิ่นผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมก็อาจได้รับข้อคิดเห็นและความช่วยเหลือจากผู้ประกอบการในท้องถิ่น

2.3.5 แนวทางการส่งเสริมอาชีพอิสระในโรงเรียน

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็คือ ความร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับโรงเรียน ซึ่งในปัจจุบันผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการเรียนคือที่สูงขึ้น โรงเรียนจึงยังคงผลิตคนเพื่อเรียนต่อ และเมื่อไม่สามารถเรียนต่อได้ จึงต้องออกไปเป็นแรงงานลูกจ้างหรือว่างงานอยู่มากมาย ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมอาชีพอิสระในโรงเรียน พร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมในการประกอบอาชีพอิสระซึ่งจากบทความ "การพัฒนาอาชีพอิสระในโรงเรียน" โดย อาวีรัตน์ วัฒนสิน (2531 : 18) ได้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมอาชีพอิสระในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์ให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพอิสระและภูมิใจในอาชีพอิสระของผู้ปกครอง

2. ให้นักเรียนทุกแผนการเรียนมีโอกาสเสนอโครงการปฏิบัติงานอาชีพอิสระ โดยจัดคาบเวลา กิจกรรม แน่แนว ซ่อมเสริม เป็นคาบเวลาในการปรึกษาหารือ สัมมนาแนวทางและแก้ปัญหาอุปสรรคลดจนการหาข้อมูลการตลาดและอาชีพ

3. จัดหาวิทยากรด้านการตลาดและผู้สำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระ ให้ความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน เป็นครั้งคราว

4. เสนอผลงานของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จทางอาชีพอิสระทั้งในโรงเรียน และผู้ปกครองทั่วไปเป็นระยะ ๆ

5. ออกเกียรติบัตรรับรองการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จ

นอกจากนั้นการปรับปรุงกิจการภายในโรงเรียนให้สอดคล้องและสนับสนุนการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยการปรับปรุงจะต้องทำพร้อม ๆ กันไปหลายทางที่สำคัญได้แก่สิ่งต่อไปนี้ (ถาวร บัณฑิต 2521 : 14-15)

1. ปรับปรุงอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน และเครื่องมือเครื่องใช้ในการฝึกงานอาชีพ เรื่องนี้อาจมีปัญหาค่าใช้จ่าย แต่ถ้าวโรงเรียนจะพยายามคิดแปลงสิ่งที่มีอยู่โดยไม่คำนึงถึงความสวยงามหรูหรา และพยายามจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น และใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ สำหรับท้องถิ่นที่มีโรงเรียนอาชีวะอยู่แล้วย่อมทำได้ง่ายขึ้น เพราะมีเครื่องมือ เครื่องใช้อยู่แล้วและอาจนำมาใช้ร่วมกันได้

2. ปรับปรุงระบบบริหารงานในโรงเรียน เพื่อให้สามารถบริหารงานได้คล่องตัว และมีสาขางานครบครันสามารถให้บริการแก่ผู้เรียนได้เต็มที่ โดยจัดแบ่งหน่วยงาน ออกเป็นสัดส่วนความเหมาะสม ประกอบด้วยคณาจารย์และเครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับงานแต่ละประเภท

3. ปรับปรุงครูในโรงเรียน โดยสร้างทัศนคติใหม่ เพื่อความรู้และทักษะใหม่ที่จำเป็นแก่ครู รวมทั้งจัดหาครูที่มีทักษะด้านงานอาชีพมาสอน ซึ่งอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นเอง

4. ปรับปรุงกิจการแนะแนว เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีครูแนะแนว หรือที่มีอยู่ก็ไม่ได้ทำงานเต็มเวลา หรือไม่มีความรู้เรื่องการแนะแนวขาดความรู้เรื่องงานอาชีพ

นอกจากนี้โรงเรียน เป็นชั้นมากยังไม่ได้จัดให้มีสถานที่อุปกรณ์ และเจ้าหน้าที่เพื่อช่วย เหลือครูแนะแนว ความความจำเป็นอีกด้วย เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะการนำเอา ความคิดเรื่องการศึกษาเพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระมาใช้ในการจัดการศึกษา มีความหมายว่าการบริการแนะแนวจะต้องมุ่งช่วย เหลือนักเรียนทุกคน ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีปัญหา ส่วนตัวหรือปัญหาการศึกษาเท่านั้น

5. ปรับปรุงความร่วมมือกับท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรมีส่วนภาคติดต่อถึงงาน อาชีพในท้องถิ่น ดังนั้นความร่วมมือกับท้องถิ่นจึง เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะโรงเรียนจะ ต้องพยายามให้พ่อแม่และผู้ปกครอง และบุคคลในท้องถิ่น เข้าใจแนวความคิดของโรงเรียน และ ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ความรู้และทักษะแก่นักเรียน เช่น ช่วยให้ความรู้ ช่วยในการฝึกงาน ช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจนชักจูงผู้เรียน ให้สนใจและมองเห็นความสำคัญของงานอาชีพอิสระ และสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคต ของตนเองได้

ในปัจจุบันโรงเรียนมัธยมศึกษาบางแห่งยังหาวิธีพัฒนางานอาชีพโดยวิธีต่าง ๆ เช่น (รัตนา ปวะบุตร 2529 : 61)

1. เปิดสอนอาชีพท้องถิ่น

ใช้หลักสูตรอาชีพท้องถิ่นที่กรมวิชาการระบอบข่ายเนื้อหา วิธีดำเนินการ วิชัวัดผลประเมินผล โดยศึกษาสภาพอาชีพที่เหมาะสม แต่งตั้งครูที่มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพดังกล่าว พร้อมทั้งแนะแนว เป็นผู้นิเทศก์ และร่วมคิดตามผลประเมินผลกับวิทยากรท้องถิ่น เช่น

โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม เปิดสอน ช่างเจียรนัยพลอย
ช่างตัดผมชาย-หญิง ฯลฯ

โรงเรียนทิบูลประชาสรรค์ เปิดสอน งานหนัง งานประดิษฐ์
งานเขียนแบบ งานไฟฟ้า ฯลฯ

โรงเรียนวัดราชโอรส เปิดสอน งานเชื่อม งานชุบโลหะ
งานซ่อมสร้าง ฯลฯ

2. จัดให้นักเรียนสัมผัสอาชีพในคามกิจกรรม

ไม่มีหน่วยการเรียน ให้ผ่าน/ไม่ผ่าน ใช้สถานที่ประกอบการชุมชน
วิทยากรท้องถิ่น เช่น คอมพิวเตอร์ การจัดการไม้ประดับ งานไม้ เป็นต้น

3. การสืบทอดอาชีพบรรพบุรุษ

โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม เริ่มดำเนินโครงการสืบทอดอาชีพบรรพบุรุษ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการออกศึกษาอาชีพของผู้ปกครองที่เจริญก้าวหน้า พ่อที่จะยึดเป็นอาชีพสืบทอดกันได้ ประกาศรับสมัครนักเรียนที่สนใจ เรียนอาชีพละไม่เกิน 10 คน เช่น การทำชั้นลงหิน การเย็บเบาะ การทำรองเท้า อาชีพเกษตรกรรมไม้ดอกไม้ประดับ การหล่อแบบพิมพ์ นอกจากนี้ยังส่งนักเรียนไปร่วมศึกษาอาชีพกลุ่มสนใจที่หน่วยงานอื่นจัด เช่น สภาสังคมสงเคราะห์และกรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น

วิธีการส่งเสริมอาชีพดังกล่าว หน่วยงานพิเศษได้เผยแพร่ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศทราบความเคลื่อนไหวซึ่งกันและกัน และให้โรงเรียนต่าง ๆ ส่งรายงานให้ทราบว่าแต่ละโรงเรียนดำเนินการส่งเสริมอาชีพแก่นักเรียนโดยวิธีใดที่คิดว่าพอเป็นประโยชน์แก่นักเรียนอื่น ๆ ทางหน่วยงานพิเศษเป็นหน่วยงานเผยแพร่ให้

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

3.1 งานวิจัยในประเทศ

3.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอาชีพอิสระ

สัญญา จัดदानนท์ (2521 : 88-91) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมชักจูงให้คนหันมาประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระจำนวน 345 คน และเป็นผู้ว่างงาน จำนวน 170 คน ผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบอาชีพอิสระมีการศึกษาค่ามามาก มีความภาคภูมิใจที่ได้รับราชการหรือทำงาน เหมือนกับผู้ว่างงาน มีรายได้เป็นที่น่าพอใจ ชอบอาชีพอิสระมาก่อนการประกอบอาชีพ อาศัยอยู่ในวัยกลางคน ในขณะที่ผู้ว่างงานอยู่ในวัยหนุ่มสาวที่เพิ่งออกจากระบบการศึกษา ไม่ประสบปัญหาเรื่องขาดทักษะ แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องทุนบ้าง ความแตกต่างระหว่างผู้ประกอบอาชีพอิสระกับผู้ว่างงานที่เห็นเด่นชัด คือ ผู้ประกอบอาชีพอิสระจะมีทัศนคติต่ออาชีพดีกว่าผู้ว่างงานมาก แต่มีค่านิยมทางศาสนาและจริยธรรมค่า ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่ออาชีพที่มีองค์ประกอบอื่น ๆ มีค่าค่ามาก และมีอิทธิพลความสำคัญดังนี้คือ ความรู้เกี่ยวกับ

อาชีพอิสระ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ การฝึกฝนตนเองด้านทักษะและการฝึกจากปิตามารดา ความมีเหตุผลทาง เศรษฐศาสตร์ และการอยู่ในระบบโรงเรียนนาน ทำให้มีทัศนคติต่ออาชีพค้า ซึ่งนับว่าตรงข้ามกับสมมติฐาน

ปราโมทย์ เจนการ (2523 : 110-120) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษา อบรมกับความ เป็นผู้ประกอบการ" มีวัตถุประสงค์ที่จะแสวงหาแนวทางด้านการศึกษาอบรม ที่ส่งเสริมให้บุคคลกลายมา เป็นผู้ประกอบการ เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างกลุ่มอาชีพที่จะช่วย แก้ปัญหาการว่างงานของประเทศ ความมุ่งหมายของการวิจัยมี 3 ประการ ประการแรกเพื่อ ต้องการทราบกระบวนการ เข้าสู่อาชีพ ประการที่สองเพื่อต้องการทราบความแตกต่างในด้าน คุณลักษณะองค์ประกอบ เชิงนุษย์ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้มีอาชีพรับจ้าง และเพื่อต้องการ ทราบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะองค์ประกอบ เชิงนุษย์กับพื้นฐานทางการศึกษาอบรม และภูมิหลัง โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 ราย เป็นผู้ประกอบการ 100 ราย และลูกจ้าง 100 ราย ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมรวมทั้งกลุ่มบุคคลใกล้ชิดมี อิทธิพลมากต่อการส่งเสริมความ เป็นผู้ประกอบการโดยเฉพาะอาชีพเดิมในทางการค้าขาย อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับการธุรกิจ ญาติพี่น้องและผู้รู้จักคุ้นเคยในวง การธุรกิจ เป็นต้น ในด้านคุณลักษณะองค์ประกอบ เชิงนุษย์พบว่า ผู้ประกอบการมีคุณลักษณะ รวมห้าประการสูงกว่าลูกจ้าง เรียงตามลำดับได้แก่ ความสามารถในการรับรู้โอกาสทางธุรกิจ คุณลักษณะคิดค้นประดิษฐ์ ความกล้าเสี่ยงอย่างสม เหตุสมผล ความมีเหตุผลทาง เศรษฐศาสตร์ และความ เชื่อในอิทธิพลจากการควบคุมภายในองค์ประกอบด้านการศึกษาอบรมที่พบความสัมพันธ์ เด่นชัดกับคุณลักษณะ เหล่านี้ ได้แก่ ประสบการณ์เกี่ยวกับการทัศนศึกษาและดูงาน เกี่ยวกับ ธุรกิจ และทัศนคติ ค่านิยมและความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาอบรมวิชาชีพ

ประติษฐ์ ชาสมบัติ และ คณะ (2530 : 92-102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การประกอบอาชีพส่วนตัวในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะหารายละเอียด เกี่ยวกับการประกอบอาชีพส่วนตัวในกิจกรรมที่ไม่เป็นระบบ รายได้และการมีงานทำ การพัฒนา และการขยายตัวของ การประกอบอาชีพส่วนตัว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบอาชีพส่วนตัวมาจาก ครอบครัวที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจไม่ดี เริ่มกิจการโดยอาศัยความรู้ความชำนาญ จากการทำงานมา เป็นเวลานานมากกว่าที่จะอาศัยการศึกษาจากสถาบันการศึกษา อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มานานก่อนที่จะประกอบอาชีพส่วนตัว มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า อาศัยเงินออม

ของตนเองลงทุนในระยะแรก ใช้บ้านพักและสิ่งก่อสร้างติดกับบ้านที่อยู่อาศัย เป็นสถานที่ประกอบการ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลหรือเอกชน มีญาติหรือเพื่อนช่วยให้คำแนะนำและกู้ยืมเงิน ปัญหาสำคัญที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน มีรายได้สุทธิ 5,867 บาทต่อเดือน จากการประกอบอาชีพอิสระช่วยให้สมาชิกในครัวเรือนมีงานทำและแรงงานรับจ้างมีงานทำด้วย นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะและประสบการณ์ของลูกค้า ซึ่งเป็นพื้นฐานให้กับคนในการประกอบอาชีพส่วนตัวต่อไป

3.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในสถานศึกษา

ในขณะที่เดียวกันก็มิให้มีความสนใจทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในสถานศึกษา เนื่องจากอัตราการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาจากระดับต่าง ๆ มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งถือได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กับปัญหาการว่างงานของประเทศโดยตรง ดังปรากฏในงานวิจัยต่อไปนี้

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2524 : 96-106) ทำการวิจัยเรื่อง

"แนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล" โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระของโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลที่อยู่ในโครงการทดลองการสอนวิชาชีพของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จำนวน 4 แห่ง ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์และสังเกตด้วยตนเองโดยเข้าไปอยู่ในโรงเรียนและชุมชนแต่ละตำบล กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 96 คน แบ่งเป็นสี่กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มครูที่สอนวิชาชีพ กลุ่มนักเรียนชั้น มศ.3 และ ม.3 และกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพอิสระ ผลที่ได้จากการวิจัยพบว่า ในด้านการบริหารโรงเรียนในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัวของผู้บริหาร เป็นสำคัญ ผลจากการสอนวิชาชีพ ครูที่สอนเห็นว่าวิชาชีพทางวิชาจำ เป็นต้องมีการนิเทศนักเรียน แต่กรมสามัญศึกษาควรช่วยเหลือการออกนิเทศในเรื่องยานพาหนะและค่าตอบแทน และควรมีคู่มือครูการจัดการสอนวิชาชีพอิสระในชุมชนให้กับโรงเรียนด้วย ผลจากการเรียนวิชาชีพ นักเรียนเห็นว่าโรงเรียนยังขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์แหล่งค้นคว้าทางวิชาการ และเห็นว่า การเรียนวิชาชีพควบคู่กับวิชาสามัญนั้น เป็นประโยชน์สามารถนำไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้านได้ ผลจากการประกอบอาชีพอิสระของผู้ปกครองนักเรียนพบว่าผู้ปกครองจำนวนมากประกอบอาชีพอิสระ เพราะสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีความพอใจต่องานอาชีพอิสระที่ทำอยู่ และอยากให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียน เกี่ยวกับวิชาชีพ ปัญหาที่เกิดจาก

การประกอบอาชีพอิสระ คือ มีภูษาขาด เงินทุน มีภูษาขาดแคลนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต มีภูษา
ราคาผลผลิตและมีภูษาขาดคนช่วยประกอบอาชีพ

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีพอิสระ
ในโรงเรียนมัธยมระดับคำลดังนี้ คือ โรงเรียนมัธยมระดับคำลควรมีหัวหน้างานที่ทำหน้าที่
เกี่ยวกับการศึกษาชุมชนโดยเฉพาะและในการจัดโครงการการประกอบอาชีพอิสระควรมุ่งถึง
ปัจจัยสามประการคือ ทักษะพื้นฐานทางวิชาชีพ สภาพของชุมชนโดยใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น
ให้เกิดประโยชน์ และระบบ เครดิตหรือการลงทุน

อารีรัตน์ พัฒาเพ็ญ (2529 : 42-43) ทำการวิจัยเรื่อง "ผลการทดลอง
ให้ข้อมูลด้านอาชีพต่อการ เปลี่ยนทัศนคติต่ออาชีพอิสระของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
บางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อทดลอง เปลี่ยนทัศนคติ
ต่ออาชีพอิสระ โดยการให้ข้อมูลด้านอาชีพด้วยการสอนตามโปรแกรมกิจกรรมแนะแนวอาชีพแก่นัก
เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ เพื่อเปรียบเทียบวิธีการให้ข้อมูลด้านอาชีพโดยการสอนตาม
โปรแกรมกิจกรรมและแนวอาชีพกับการสอนโดยวิธีบรรยาย กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้น ม.1
จำนวน 60 คน จากโรงเรียนบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี แบ่ง เป็นกลุ่มควบคุม
จำนวน 30 คน กลุ่มทดลองจำนวน 30 คน กลุ่มทดลองได้รับข้อมูลด้านอาชีพโดยสอนตาม
โปรแกรมแนะแนวอาชีพ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับข้อมูลด้านอาชีพโดยวิธีบรรยาย ผลการวิเคราะห์
ข้อมูลพบว่า คะแนนทัศนคติต่ออาชีพอิสระของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ 0.1 และ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติต่ออาชีพอิสระกับกลุ่มควบคุมพบว่า
ทั้งสองกลุ่มคะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. การนำโปรแกรมกิจกรรมแนะแนวอาชีพไปใช้ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ควรสอน
ทักษะในการ เข้ากลุ่มให้กับนักเรียน โดยจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างความคุ้นเคย และ
ทักษะในการ เข้าร่วมกลุ่มก่อน จะทำให้การดำเนินกิจกรรมสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

2. เนื้อหาของโปรแกรมกิจกรรมแนะแนวอาชีพครั้งนี้ เน้นในเรื่องการให้ข้อมูล
ด้านอาชีพแก่นักเรียนถ้าครูแนะแนวหรือผู้ที่สนใจจะนำไปประยุกต์ใช้ควรเพิ่มกิจกรรมที่จะช่วย
ให้นักเรียนได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับตนเองเพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่งด้วย เช่น การให้นักเรียนทำแบบทดสอบ

ความสนใจในอาชีพ แบบทดสอบความถนัด แบบวัดบุคลิกภาพ และแบบสำรวจค่านิยม จะ เป็นการช่วยให้นักเรียนได้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพนำมาเปรียบเทียบกับคุณสมบัติส่วนคนที่มืออยู่ ทำให้ตัดสินใจวางแผนอาชีพในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

3. ครูควรส่งเสริมและกระตุ้นให้นักเรียนได้ทดลองประกอบอาชีพอิสระด้วยตนเองในระหว่างเรียน เช่น อาจจะหาทุนให้ยืมสำหรับผู้ที่สนใจประกอบอาชีพอิสระ เล็ก ๆ น้อย ๆ จะทำให้นักเรียนได้ทักษะและประสบการณ์จริงในการประกอบอาชีพอิสระด้วย

ยุพิน ประจวบเหมาะ (2531 : 70-74) ทำการวิจัยเรื่อง "การประกอบอาชีพอิสระ : หนทางแก้ไขปัญหาการว่างงานของบัณฑิต เศรษฐศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงศักยภาพในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะ เศรษฐกิจและบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถให้บัณฑิตจากคณะ เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจสร้างงานโดยการประกอบอาชีพอิสระ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะ เป็นงานในภาค เศรษฐกิจที่เป็นระบบ (Formal Sector) หรือในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นระบบ (Informal Sector) ผู้วิจัยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สำเร็จการศึกษาจากคณะ เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ จำนวน 1,103 คน ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิต เศรษฐศาสตร์มีปัญหาการว่างงานในระดับสูง ถึงร้อยละ 43.6 งานส่วนใหญ่ที่ทำคือ งานพนักงานของหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชน ร้อยละ 63.8 และที่ทำงานโดยเป็นเจ้าของกิจการมี เป็นส่วนน้อยเพียงร้อยละ 22.6 โดยที่บัณฑิต เศรษฐศาสตร์ที่มีความประสงค์จะไปประกอบอาชีพอิสระมากถึงร้อยละ 83.4 แต่นับว่ายังขาดคุณสมบัติของการเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ และ เมื่อศึกษาถึงทัศนคติของผู้เคยและไม่เคยประกอบอาชีพอิสระพบว่า มีความเห็นไม่ต่างกัน และ เห็นว่าการประกอบอาชีพอิสระให้ประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายในคือ ตัวผู้ประกอบการ เพราะยังขาดความสามารถเฉพาะตัวและขาดประสบการณ์ในอดีต แต่อาจจะพัฒนาให้เกิดขึ้นได้โดยการจัดการศึกษาแนวใหม่ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร เศรษฐศาสตร์ที่เป็นอยู่ยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและความสามารถเฉพาะตัวให้กับบัณฑิตในการประกอบอาชีพอิสระได้ในระดับที่พอเพียง ดังนั้นจึงต้องมีการปรับหลักสูตรการศึกษาแนวใหม่ให้เป็นการศึกษาที่ทำให้บัณฑิตคิด เป็นทำเป็นด้วย หลักสูตรการศึกษาลักษณะนี้คือ หลักสูตรที่มีลักษณะของกิจกรรม เสริมหลักสูตรร่วมอยู่ และสำหรับบัณฑิตที่ประสงค์จะไปประกอบอาชีพอิสระ ควรสร้างประสบการณ์ให้กับตนเองก่อนดำเนินการ โดยสถาบันการศึกษาจัดหลักสูตร เสริม เป็นพิเศษขึ้น เฉพาะวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัย

เชื่อว่าการจัดการศึกษาแนวใหม่ในลักษณะนี้จะ เป็นแรงผลักดันที่จะพัฒนาฝึกฝนบุคคลให้มีคุณสมบัติพร้อมสามารถประกอบอาชีพอิสระได้

โดยจากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษาแนวใหม่โดยใช้หลักสูตรเสริม ควรมีลักษณะครอบคลุมในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ครบวงจรทั้ง 8 กิจกรรมคือ (1) ฝึกคิด เกี่ยวกับการจัดการและการตลาด (2) ฝึกทักษะ เพื่อการตัดสินใจ (3) ฝึกวางแผนการประกอบอาชีพอิสระ (4) พบผู้รู้ (5) ทัวรออาชีพ (6) พบกลุ่มอภิปราย (7) บริการข้อเสนอเทศ (8) ให้คำปรึกษา

ข้อเสนอแนะด้านการเรียนการสอน

- เปลี่ยนทัศนคติของผู้สอน ให้จัดแนวการสอนปฏิบัติควบคู่กับทฤษฎี มีการประสานแลก เปลี่ยนข้อคิด เห็นกับผู้มีประสบการณ์จากชีวิตการทำงาน เพื่อถ่ายทอดให้นิสิตได้เรียนรู้โลกของความเป็นจริง

- สอนให้นิสิตมีความ เชื่อมั่นตนเอง กล้าตัดสินใจ รู้จักคิด
- สอนให้มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการทำงาน ไม่สำคัญตนเองสูงกว่าความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

- เน้นวิชาปัญหาพิเศษ และสัมมนาอย่างจริงจัง เพื่อให้ใช้งานได้

- ควรมีวิชาเลือกที่เกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งสามารถนำไปใช้งานได้ เช่น การตลาด การจัดการ กฎหมาย ภาษีอากร บัญชี จิตวิทยา ฯลฯ

- ไม่ควรจำกัดหน่วยกิตการเรียนภาษาต่างประเทศ
- ให้โอกาสนิสิต เลือกกิจกรรมพิเศษที่สนใจ โดยนับรวม เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตร

ข้อเสนอแนะด้านกิจกรรมต่าง ๆ

- เปิดโอกาสให้นิสิตได้ฝึกงาน สูงงาน และมีการประเมินผลการฝึกงานเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

- จัดโครงการพิเศษ หรือสร้างสถานการณ์จำลองรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้นิสิตฝึกการตัดสินใจ

- จัดหาข้อมูลแต่ละอาชีพ โดยจัดทำเป็นคู่มือแนะนำอาชีพอิสระ ตลอดจนแหล่งที่จะได้รับบริการ เมื่อเริ่มลงทุน

สรุปผล เพิ่มผล (2531 : 130-137) ทำการวิจัยเรื่อง "ลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษาคณะวิชาวิทยาการจัดการในมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะที่ควร เป็น และเป็นจริงสำหรับการประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษาคณะวิชาวิทยาการจัดการในมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ตามการรับรู้ของอาจารย์ และศึกษาเปรียบเทียบลักษณะที่ควร เป็นสำหรับการประกอบอาชีพอิสระระหว่างกลุ่มอาจารย์กับกลุ่มผู้ประกอบการ โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คืออาจารย์ผู้สอนในคณะวิชาวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์จำนวน 79 คน และผู้ประกอบการเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์มีความคิด เห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ควร เป็นสำหรับการประกอบอาชีพอิสระในระดับมากในด้านความกล้าเสี่ยงอย่างสม เหตุสมผล คุณลักษณะทัศนคติขั้นประติษฐ์ ความสามารถในการรับรู้ โอกาสทางธุรกิจ แรงจูงใจไม่ล้มฤทธิ์ ความเชื่อมั่นในอิทธิพลจากการควบคุมภายใน ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ และความเป็นผู้นำ ส่วนลักษณะที่เป็นจริงของนักศึกษาสำหรับการประกอบอาชีพอิสระ อาจารย์มีความคิด เห็นในระดับปานกลางทั้ง 7 ด้าน และ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างลักษณะที่ควร เป็นและเป็นจริงพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับผู้ประกอบการมีความคิด เห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ควร เป็นสำหรับการประกอบอาชีพอิสระในระดับมากทั้ง 7 ด้าน เช่น เดียวกัน และ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่ควร เป็นระหว่างกลุ่มอาจารย์กับกลุ่มผู้ประกอบการพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญส่วนลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอิสระตามการรับรู้ของอาจารย์และผู้ประกอบการ สรุปได้คือ มีความกระตือรือร้น เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ศึกษินใจอยู่บนฐานข้อมูลและข้อเท็จจริง มีความพอใจที่จะทำธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จ และก่อนทำธุรกิจจะศึกษาหาข้อมูลและข้อเท็จจริง และลงมือปฏิบัติทันที

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

3.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้ประกอบการ

แมคเคลแลนด (McClelland อ้างถึงในคู่มือผู้ประกอบการ 2529 : 44-45) ได้ศึกษาเรื่องบุคลิกภาพของผู้ประกอบการ พบว่า บุคลิกภาพที่น่าสนใจของผู้ประกอบการมีดังนี้

- 1) มีความต้องการความสำเร็จสูง
- 2) รักความรับผิดชอบที่จะทำให้ตนเองแสดงออกได้ซึ่งความสามารถ
- 3) ตั้งเป้าหมายต้องการผลงานในระดับสูง
- 4) เชื่อมั่นในความสามารถของคนที่จะประสบความสำเร็จ
- 5) สร้างผลงานให้ดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จากการเรียนรู้ผลงานที่ผ่านมา

- 6) มีความกระตือรือร้น คล่องแคล่วและทุ่ม เวลาส่วนใหญ่ให้กับการทำงานด้วยวิธีใหม่ ๆ
 7) วางแผนและคิดถึงอนาคตอย่างมีความหวังตลอดเวลา 8) มีทักษะในการจัดการ
 9) มีทักษะ เกี่ยวกับ เงิน โดยถือว่าเงิน เป็นสัญลักษณ์และความสำเร็จ เป็นหลักฐานแสดงความ
 สามารถของตนเอง

เมลลอน (Mellon 1976: 5446-A) ได้ศึกษาผู้ที่ เป็นเจ้าของ
 กิจการวิทยาลัยธุรกิจ ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า คุณลักษณะที่จำเป็น สำหรับการประกอบการ
 ได้แก่ ความกล้าเสี่ยงอย่างสมเหตุสมผล การชอบคิดค้นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ การตัดสินใจได้อย่าง
 มีประสิทธิภาพและ เป็นผู้ที่สามารถผสมผสานปัจจัยการผลิต คือ ทุนที่ดินและแรงงานได้อย่างดียิ่ง
 ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่จะทำให้อุตสาหกรรมก้าวหน้าได้คือ ความกล้า
 เสี่ยงอย่างสมเหตุสมผล และค่านิยมการคิดค้นประดิษฐ์

แฮร์ริส (Harris 1968: 331-355) ได้ศึกษาคุณลักษณะทางด้านสังคม
 และด้านจิตใจของผู้ประกอบการชาวไนจีเรีย และพบว่า ผู้ประกอบการจะต้องมีประสบการณ์
 ทางอาชีพ มีความสามารถด้านผู้นำความสามารถในการรับรู้โอกาสทางธุรกิจ ความสามารถ
 ในการจัดการ แรงจูงใจด้านกำไร และเจตคติของไนจีเรียนั้นคนส่วนใหญ่ยังขาดแคลนทักษะ
 ทางธุรกิจอยู่มาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสามารถในการรับรู้โอกาสทางธุรกิจควมมีเหตุผล
 ทาง เศรษฐศาสตร์และด้านแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ จึงเป็นคุณลักษณะที่ผู้ประกอบการควรจะมี
 เป็นอย่างยิ่ง

ฮอร์นาเคย์ และ อบาวด์ (Hornaday and About อ้างถึงในคู่มือ
 ผู้ประกอบการ 2529 : 45) ได้ทำการวิจัยโดยใช้การทดสอบแบบง่าย ๆ เพื่อที่จะศึกษาว่าจะ
 มีลักษณะที่สำคัญของผู้ประกอบการอื่น ๆ อีกหรือไม่ นอกจาก "ความต้องการความสำเร็จ"
 ตัวอย่างที่นำมาใช้กับการทดสอบนี้ประกอบด้วยผู้ประกอบการรวม 60 คน แต่ละคนอยู่ในธุรกิจ
 ตั้งแต่ประมาณ 8-13 ปี การศึกษาใช้การทดสอบหลายอย่างรวมทั้งให้กรอกแบบสอบถามและ
 การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบฟอร์มมาตรฐานในการสัมภาษณ์ ผลการศึกษานี้พบว่า เมื่อเปรียบเทียบ
 กับคนทั่ว ๆ ไปแล้ว ผู้ประกอบการจะมีคะแนนสูงสำหรับ "ความต้องการความสำเร็จ"
 "ความเป็นอิสระ" และ "ความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ" แต่จะมีคะแนนต่ำในข้อที่แสดงถึง
 "ความต้องการความช่วยเหลือจากคนอื่น"

3.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเงื่อนไขหรือบรรยากาศที่ส่งเสริมกิจกรรมประกอบการ

เบลล์ (Bell 1968: 392-A) ได้พยายามค้นหาเอกลักษณ์และ
 คาดการณ์สภาวะที่จะก่อให้เกิดผู้ประกอบการ การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์หาความ
 สัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของบุคคลกับกิจกรรมใหม่ ๆ ในด้าน เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
 ต่าง ๆ ประกอบกับการใช้แบบสำรวจกลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการที่ได้รับการส่งเสริมจาก
 รัฐบาลในประเทศไทย ผลการวิจัยพบความสัมพันธ์อย่างมีระบบระหว่างปริมาณของผู้ประกอบการ
 กับตัวแปรทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ที่สามารถนำมาประกอบการพิจารณาในด้านนโยบายได้
 แม้ว่าจากการสำรวจจะพบผู้ประกอบการของไทยจำนวนหนึ่งแล้วว่า การตัดสินใจลงทุนของคน
 เกิดขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมของรัฐบาล แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ พบว่า แรงดึงดูด
 ด้านการตลาดเป็นตัวอิทธิพลสำคัญ เหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสรุปว่าไม่มีทฤษฎีใดเพียงทฤษฎีเดียวจะสามารถ
 อธิบายการเพิ่มของผู้ประกอบการในประเทศไทยได้

จูน (Juhn 1966: 863A-264A) ได้วิเคราะห์ปัจจัยทาง เศรษฐกิจ
 และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อผู้ประกอบการชาวพื้นเมืองของเกาหลี ระหว่าง ค.ศ. 1890-1940
 โดยพยายามที่จะตรวจสอบดูว่า ผู้นำทางการเมืองจะเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดปริมาณ
 ของผู้ประกอบการเพิ่มขึ้นหรือไม่ ผลของการศึกษาค้นคว้าพบว่า ความเป็นผู้ประกอบการของ
 เกาหลีนั้นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจมากกว่าปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
 นั่นคือ แรงผลักดันในด้านความทันสมัย มีอิทธิพลมากกว่าแต่ละประการเพียงอย่างเดียว ในระยะเวลาดังกล่าว
 การส่งเสริมกิจกรรมการผลิตขนาดใหญ่ให้แก่ชาวญี่ปุ่นได้ทำลายการ เกิดของผู้ประกอบการชาว
 พื้นเมือง รวมทั้ง เป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงที่ชาวพื้นเมืองจะไม่มีโอกาสรับประสบการณ์ด้าน
 การจัดการธุรกิจขนาดใหญ่ ฉะนั้นผู้นำทางการเมืองของ เกาหลีนั้นเองที่มีอิทธิพลสำคัญต่อ
 การพัฒนาในด้านนี้เป็นอันมาก

ซัสเบาเออร์ (Susbauer 1969: 1311A-1312A) ได้ทำการตรวจ
 สอบตัวแปรทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดตั้งสถานธุรกิจประกอบการ
 ด้านเทคนิค โดยการศึกษาพื้นฐานและคุณลักษณะของผู้ประกอบการในธุรกิจดังกล่าว เช่น ในด้าน
 การดำเนินงาน แรงจูงใจ รวมทั้ง เงื่อนไขที่มีส่วนช่วยส่งเสริมการก่อตั้ง กลุ่มตัวอย่างเป็น
 สถานธุรกิจที่เริ่มดำเนินการในระหว่างปี ค.ศ. 1939-1968 ในเมืองออสติน มลรัฐเท็กซัส
 ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลของการวิจัยพบว่า กระบวนการก่อตั้งธุรกิจด้านเทคนิคดังกล่าว มีความ

มุ่งอยากสลับซับซ้อนมาก ไม่สามารถชี้เฉพาะเงื่อนไขที่มีอิทธิพลได้ ไม่มีตัวแปรหนึ่งตัวแปรใด อธิบายได้ครบถ้วน ลักษณะทางสังคมของผู้ประกอบการเอง อันได้แก่ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ ก็ไม่แสดงอิทธิพลให้เห็น ลักษณะทางด้านจิตใจและความคิด พบว่า มีความสำคัญ แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะใช้อธิบาย ตัวแปรอิทธิพลที่พบส่วนมากเป็น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่ไม่มีความหมายมากพอ ตัวแปรทางด้านแรงจูงใจพบว่ามีความสำคัญมากที่สุดจากการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้จะมีอิทธิพลในการผลักดันให้ผู้ประกอบการออกมาจากสภาพการ เป็นลูกจ้างในกิจการของผู้อื่นแล้ว ยังเป็นแรงกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการก่อตั้งสถานธุรกิจของตนเอง ตัวแปรอื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมได้แก่ เพื่อนร่วมงาน ฐานะทางการเงิน และกลุ่มลูกค้า ส่วนตัวแปรที่เป็นอุปสรรคสำคัญเท่าที่พบ ได้แก่ การรับรู้เกี่ยวกับฐานะทางสังคม และความไม่ต้องการ เป็นอิสระ

ไดแอมบอมบา (Diambomba 1972: 2233A-2234A) ได้ทำการวิจัย

เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง ประเภทและระดับของการศึกษา กับกิจกรรมทางด้านการประกอบการ เพื่อที่จะกำหนดกระบวนการทางการศึกษาและการฝึกอบรม ที่จะนำไปสู่การประกอบกิจการทางด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อที่จะค้นหาสัดส่วนของการศึกษาประเภทและระดับต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวในระดับสูงสุด กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักธุรกิจที่ทำหน้าที่ประกอบการ เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความมีอิสระ และเป็นตัวจักรสำคัญสำหรับระบบ เศรษฐกิจของประเทศ ผลของการวิจัยโดยสรุปคือ ค่าเฉลี่ยของระยะเวลาการศึกษาอบรมในโรงเรียนของผู้ประกอบการ เท่ากับห้าปี แสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษาของกลุ่มบุคคลดังกล่าวไม่สูงไปกว่าประชาชนโดยทั่วไป แต่ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพมาบ้าง ในด้านระดับการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับอายุ ปรากฏว่าระดับการศึกษาลดลง เมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงโอกาสของการศึกษาแล้ว ยังอาจเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงภาวะเพื่อในระบบการศึกษาได้ด้วย นั่นคือ สภาพของงานอาจคงเดิมแต่ระบบการศึกษาถูกใช้ เป็นสื่อกลางในการคัดเลือกบุคคล การฝึกอบรมวิชาชีพเฉพาะอย่างความหลักสูตรมีผลคือกิจกรรมทางการประกอบการมากกว่า การฝึกงานในโรงงาน การศึกษาในระบบโรงเรียนพบว่าอิทธิพลคือกิจกรรมดังกล่าวโดยตรง น้อยมาก แต่จะส่งผลคือการศึกษาอื่น ๆ ต่อไป ในด้านระดับการศึกษาพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับสถานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดาหรือญาติพี่น้อง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าความสามารถส่วนบุคคลเท่านั้นที่เป็นตัวกำหนดระดับของการศึกษา ประการสุดท้ายพบว่า กิจกรรมในทางการประกอบการนั้นมีความสัมพันธ์กับปริมาณของเงินลงทุนเริ่มแรกน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจเกี่ยวกับการเก็งกำไร อันได้แก่ การส่งสินค้าเข้า และส่งสินค้าออก ซึ่งเป็นกิจการที่ไม่จำเป็นต้องใช้เงินทุนมากในระยะเริ่มดำเนินกิจการ

3.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมกิจกรรมประกอบการ

แมคเคลแลนค์ และ วินเตอร์ (McClelland and Winter

1969 : 23-24) ร่วมกับสถาบันฝึกอบรมส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดเล็กของอินเดีย ได้ทำการวิจัยเชิงทดลอง ฝึกอบรมนักธุรกิจของอินเดียเพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจเกี่ยวกับการประกอบการ เนื้อหาของการฝึกอบรมประกอบด้วย การอภิปราย การปฏิบัติงานที่กำหนด การศึกษาเฉพาะกรณี เกมสันทนาการ และการสาธิตต่าง ๆ โครงการฝึกอบรมดังกล่าวได้จัดขึ้นหลายครั้งและในหลายเมืองของอินเดีย เพื่อนำมาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของโครงการอย่างละเอียดทุกแง่มุม หลังจากนั้น เป็นเวลาสองปี ได้มีการประเมินผลผู้ผ่านการฝึกอบรมครั้งต่าง ๆ พร้อมทั้งการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม ผลปรากฏโดยสรุปคือ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรดังกล่าว มีการเปลี่ยนแปลงในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทางที่ดีขึ้น ทั้งการเปรียบเทียบกับตนเอง และการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม มีผลที่แสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นในธุรกิจของคนปรากฏให้เห็น เช่น การทำงานเพิ่มขึ้นในแง่ของเวลา การริเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ๆ การว่าจ้างคนงานเพิ่มขึ้น และรวมทั้งการมีรายได้เพิ่มขึ้น

วูล์ฟ (Wolf 1971 : 2876A-2877A) ได้ทำการประเมินผลโครงการฝึกอบรมด้านการจัดการธุรกิจที่จัดให้แก่ผู้ประกอบการชาวนิโกร ในเขตผสมของสหรัฐอเมริกาว่าจะมีผลในการช่วยเพิ่มระดับของความเป็นผู้ประกอบการอย่างแท้จริงเพียงใด ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การฝึกอบรมด้านการจัดการเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นผู้ประกอบการ ไม่มีโครงการใด ๆ เพียงโครงการเดียวจะมีความสมบูรณ์ก่อให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวได้ โดยเฉพาะชาวอเมริกันเชื้อสายนิโกรที่จะต้องกลัมนิสัยผู้สืบทอดของตนเอง อันเป็นแหล่งผสม มีสภาพต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่ออาชีพประกอบการ เช่น การไม่มีญาติพี่น้องเกี่ยวข้องกับธุรกิจ ฉะนั้น ในการจัดโครงการฝึกอบรมทางธุรกิจให้แก่ธุรกิจกลุ่มดังกล่าว การฝึกอบรมในด้านการจัดการควรจะเป็นส่วนหนึ่งของโครงการเท่านั้น เนื้อหาของหลักสูตรไม่ควรมีเพียงการฝึกทักษะในทางการบริหารและทักษะในทางเทคนิคเท่านั้น แต่ควรเพิ่มเติมการส่งเสริมคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการอีกด้วย

มิรอน (Miron 1967: 4067-A) ได้ทำการประเมินผลเพื่อเปรียบเทียบผู้ประกอบการที่เคยผ่านโครงการฝึกอบรมทางด้านจิตวิทยา ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อที่จะค้นหาว่า การเปลี่ยนแปลง การอบรมตามข้อเสนอของ แมคเคลแลนค์ และ วินเตอร์ จะส่งผลแตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 152 ราย จากจำนวนทั้งหมด 186 ราย

ที่เคยผ่านการฝึกอบรมสามโครงการที่มีเนื้อหาคล้ายกัน แต่ดำเนินการต่างสถานที่กัน โครงการแรกเป็นการจัดอบรมเพียงด้าน การสร้างแรงจูงใจ อีกสองโครงการมีการเพิ่มเติมเนื้อหาจิตวิทยาอื่น ๆ การเพิ่มการฝึกหัดด้านการจัดการและการฝึกหัดด้านเทคนิคสำหรับเกณฑ์ในการวัดการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจนั้น ได้พิจารณาจากยอดการจำหน่าย กำไรหลังจากหักภาษี รายได้ส่วนตัว การสร้างตำแหน่งงานใหม่ การลงทุนเพิ่ม และการริเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ๆ การประเมินผลได้กระทำหลังจากการฝึกอบรมผ่านพ้นไปแล้วเป็นเวลา 12 เดือน สำหรับกลุ่มแรกและ 18 เดือนสำหรับกลุ่มหลัง ผลของการประเมินครั้งนี้ ปรากฏว่าโครงการฝึกอบรมที่มีการเพิ่มเติมเนื้อหา ด้านการจัดการและการฝึกหัดด้านเทคนิค จะก่อให้เกิดกิจกรรมทาง เศรษฐกิจมากกว่าโครงการที่มีเนื้อหาแค่เพียงด้านการสร้างแรงจูงใจเพียงประการเดียว ผู้ผ่านการฝึกอบรมที่มีแรงจูงใจต้องการความสำเร็จในชีวิตสูงอยู่แล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ผ่านการอบรมที่มีคุณลักษณะตรงข้าม เช่น รายที่มีแรงจูงใจไม่มากนัก เป็นต้น

3.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในสถานศึกษา

บอร์แลนด์ (Borland 1975: 771-A) ได้ทำการตรวจสอบคุณลักษณะของนักศึกษาที่มีความต้องการเป็นผู้ประกอบการในอนาคต โดยการทดสอบวัดความสามารถในการควบคุม ทำการวัดคุณลักษณะต่าง ๆ สามด้านคือ ความเชื่อในความสามารถควบคุมของตนเอง ความเชื่อในการควบคุมโดยสถานการณ์ และความเชื่อในการถูกควบคุมโดยสิ่งมีอำนาจ ใช้แบบทดสอบวัดแรงจูงใจที่ต้องการความสำเร็จในชีวิตแบบแปดมาตราส่วนของ สินน์ ทำการทดสอบกับนักศึกษามหาวิทยาลัย เท็กซัสที่เมืองออสติน จำนวน 302 คน โดยมีข้อคำถามว่าต้องการที่จะก่อตั้งบริษัทด้วยตนเองหรือไม่ไว้ด้วย ผลปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างในด้านความต้องการที่จะก่อตั้งบริษัทในกลุ่มผู้ได้คะแนนสูงและคะแนนปานกลาง ในด้านความเชื่อในการถูกควบคุมโดยโอกาสและความเชื่อในอิทธิพลของสิ่งมีอำนาจอื่น ๆ แต่นักศึกษาที่ได้คะแนนค่าทั้งสองด้านและมีคะแนนแรงจูงใจสูงนั้น มีความต้องการอย่างมากที่จะก่อตั้งบริษัทของตนเอง สำหรับคะแนนความเชื่อในความสามารถควบคุมของตนเอง ไม่สามารถใช้เป็น เกณฑ์ในการแยกความต้องการที่จะจัดตั้งบริษัทในกลุ่มผู้ได้คะแนนแรงจูงใจสูงได้ แต่ในกลุ่มที่มีคะแนนแรงจูงใจต่ำและมีคะแนนความเชื่อในความสามารถควบคุมตนเองสูงนั้น มีความต้องการที่จะจัดตั้งบริษัทมากกว่าผู้ได้คะแนนความเชื่อในความสามารถควบคุมตนเองต่ำ และความต้องการนี้มีมาก เท่ากับกลุ่มคะแนนแรงจูงใจสูง สรุปได้ว่าความสามารถในการควบคุมจะมีส่วนในการลดอิทธิพลของแรงจูงใจที่จะก่อตั้งบริษัท ฉะนั้นกลุ่มนักศึกษาที่มีความต้องการที่จะก่อตั้งบริษัทของตนเองในระดับสูงจะมี

สองลักษณะ คือ ประการแรกมีคะแนนแรงจูงใจสูง แต่มีคะแนนความเชื่อในการถูกควบคุม โดยโอกาสและคะแนนความเชื่อในการถูกควบคุมโดยอิทธิพลอื่น ๆ ค่า และประการที่สอง มีคะแนนแรงจูงใจต่ำแต่มีคะแนนความเชื่อในความสามารถควบคุมตนเองสูง

เชอร์เรีย (Scherier 1976: 1998-A) ได้พยายามที่จะสร้างพื้นฐาน เพื่อความเข้าใจในการตัดสินใจ เข้าสู่อาชีพของผู้ประกอบการ อันจะเป็นประโยชน์ในการให้ คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกอาชีพผู้ประกอบการ เนื่องจากมีจรรยาบรรณการศึกษา ค้นคว้าทางด้านบุคลิกภาพและความสนใจของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่จะทำให้สามารถคาดการณ์ พฤติกรรมแห่งการประกอบการที่มีประสิทธิภาพได้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการค้นคว้าโดยใช้แบบ ทดสอบความสนใจ แบบทดสอบบุคลิกภาพ และแบบทดสอบพื้นฐาน รวมทั้งทดสอบความตั้งใจที่จะ คำเนินอาชีพผู้ประกอบการ ทำการทดสอบนักศึกษาสาขาธุรกิจของวิทยาลัย เมอร์ แพรี่ และ มหาวิทยาลัยมาร์ควอท ในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 65 และ 60 คน ตามลำดับ ผลของการทดสอบสรุปได้ว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคะแนนสูง-ต่ำ ในด้าน พื้นฐานทางการประกอบการกับคะแนนจากแบบทดสอบความสนใจ และในการทดสอบครั้งนี้ไม่ปรากฏ ความแตกต่างใด ๆ ที่จะจำแนกนักศึกษาที่ได้คะแนนสูง-ต่ำจากแบบทดสอบความรู้พื้นฐานทางการ ประกอบการได้ ฉะนั้นจากการศึกษาครั้งนี้จึงสรุปว่ามาตรการวัดความสนใจดังกล่าวไม่สามารถ นำมาใช้ในการแนะนำ เพื่อให้ นักศึกษาออกไปประกอบอาชีพการประกอบการอย่างมีประสิทธิภาพได้

ซาร์ดานา (Sardana 1970: 4743A-4744A) ได้พยายามที่จะ วิเคราะห์ความขาดแคลนผู้ประกอบการในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นสาเหตุแห่งความค่อยพัฒนา ของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศอินเดียเอง และพยายามที่จะเสนอหลักสูตรสำหรับการสอน เพื่อเตรียมนักศึกษาสาขาวิศวกรรมศาสตร์ ให้ออกไปดำเนินอาชีพประกอบการ ในการวิจัยครั้งนี้ มีการให้คำจำกัดความของความเป็นผู้ประกอบการในฐานะที่เป็นผู้นำของความคิด ทักษะ เงินทุน อุปกรณ์ และการตลาด มาผสมผสานเพื่อก่อให้เกิดผลกำไร กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจากผู้เริ่มก่อตั้ง อุตสาหกรรมการผลิตขนาดเล็ก การเสนอหลักสูตรเพื่อการสร้างผู้ประกอบการครั้งนี้ มีพื้นฐาน แนวความคิดทางทฤษฎีในด้านคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการจากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อันได้แก่ความกล้าเสี่ยงอย่างสมเหตุผล ความเต็มใจที่จะจดเว้น บางสิ่งบางอย่างเพื่ออนาคตที่ดีกว่า ความต้องการที่จะดำเนินกิจการใด ๆ ด้วยตัวเอง ความสามารถในการจัดองค์การ ความสามารถในการวางแผนงาน ความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ท้าทายและความคิดริเริ่ม สาระสำคัญของหลักสูตรที่เสนอ

ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนผู้ประกอบการทั้งสามด้าน กล่าวคือ ด้าน เศรษฐกิจ
 ด้านจิตวิทยา และด้านสังคมวัฒนธรรม รายละเอียดของหลักสูตรประกอบด้วย เนื้อหาที่พิจารณา
 ได้แก่ ความรู้ทางทฤษฎี เกี่ยวกับการประกอบการ เกมส์ทางการศึกษา หรือโครงการทำงาน
 ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทัศนคติและคุณลักษณะที่เอื้อต่อการดำเนินอาชีพประกอบการ ความรู้เกี่ยวกับ
 บทบาทของรัฐบาลในการสร้างแรงจูงใจทาง เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและความรู้เกี่ยวกับการจัด
 การตลาด

ทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์
 ที่คล้ายคลึงกัน คือมุ่งที่จะแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมชักจูงคนให้หันมาประกอบอาชีพอิสระ
 โดยมีความเชื่อที่สอดคล้องกันว่าการประกอบอาชีพอิสระจะเป็นการ เสริมสร้างกลุ่มอาชีพที่จะช่วย
 แก้ปัญหาการว่างงานของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระใน
 สถานศึกษา ซึ่งถือได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กับปัญหาการว่างงานโดยตรง

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อ
 ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในสถานศึกษาระดับต่างๆ ยังไม่มีผู้ใดทำมาก่อน โดยเฉพาะใน
 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการ
 จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในระดับนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย